

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็น
พลเมืองของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิจัยโดยยึดตามขั้นตอนการวิจัย ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 ขั้นตอนการวิจัย

1. ผลการวิจัยระยะที่ 1 การวิเคราะห์เนื้อหาความเป็นพลเมือง ศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษา แนวทางการดำเนินงานเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนและลักษณะความเป็นพลเมือง ที่โรงเรียนต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียน

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีลักษณะเป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยได้ศึกษา หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง โดยผู้วิจัยได้พิจารณาถึงความหมายของความเป็นพลเมือง ความสำคัญ ลักษณะของความเป็นพลเมือง การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง ความหมายของการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง ยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษา เพื่อสร้างความเป็นพลเมือง การบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง การจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง การจัดกิจกรรมเสริมเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองในสถานศึกษาแล้วกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย สามารถกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัยเบื้องต้น ดังนี้

1. กรอบแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง

ความเป็นพลเมือง หมายถึงการเป็นผู้รู้จักแสวงหาความรู้ มีเหตุผล มีความตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพของตนเอง มีความอดทนไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก เป็นผู้มีความรับผิดชอบและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน เป็นผู้ที่มีความตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ยอมรับความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม คำนึงถึงความเสมอภาคของความเป็นมนุษย์ เป็นผู้ที่มีระเบียบวินัย ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของสังคม กล้าแสดงความคิดเห็นในที่สาธารณะ ยอมรับมติในหลักการเสียงข้างมากและเคารพในเสียงข้างน้อยและพร้อมที่จะลงมือกระทำการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาของสังคมและสร้างความเจริญแก่ชาติบ้านเมือง กล่าวโดยสรุปลักษณะของความเป็นพลเมืองประกอบด้วย 1) มีวินัย เคารพกฎ กติกาของสังคม 2) ความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม และ 3) เคารพสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น

2. กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง

การบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง เป็นกระบวนการดำเนินงานของโรงเรียนที่พัฒนานักเรียนเพื่อเตรียมตัวให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ หรือการพัฒนานักเรียนให้เป็นพลเมืองดีแก่สังคม ให้มีความรู้ความเข้าใจ มีความรับผิดชอบและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมของตนเอง จากการศึกษามาตรการของยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มุ่งเน้นการสร้างความเป็นพลเมืองในสถานศึกษา พบว่าครอบคลุมประเด็นทางการบริหารสถานศึกษาใน 3 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง เป็นกระบวนการดำเนินงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่ช่วยส่งเสริมการสร้างลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน

2.2 ด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง โดยกระบวนการถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง เพื่อมุ่งให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในหลักการเป็นพลเมืองดี และเกิดลักษณะที่สำคัญสำหรับการเป็นพลเมืองดีของสังคม

2.3 ด้านการจัดกิจกรรมเสริมเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง เป็นการจัดโครงการหรือกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินชีวิตในการเป็นพลเมืองดี มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่แสดงถึงการเป็นพลเมืองดีของสังคม และเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่นและประเทศชาติ

3. กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ

3.1 รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเชิงระบบ ตามทฤษฎีระบบของ Lunenburg and Ornstein (2008) ได้กล่าวถึง รูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดระบบเปิด (Open-System Framework) การดำเนินงานของสถานศึกษาสามารถแบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า (Inputs) ด้านกระบวนการ (Process) ด้านผลผลิต (Outputs) ด้านการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) และด้านสภาพแวดล้อม (Environment) กรอบแนวคิดนี้ช่วยให้สถานศึกษาสามารถได้มีการกำหนดเป้าหมายและมีการวิเคราะห์การดำเนินงานของสถานศึกษาเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

3.2 การสร้างรูปแบบผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดการสร้างรูปแบบตามแนวคิดของ Keeves (1997) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ครอบคลุมขั้นตอนในการสร้างรูปแบบ ผู้วิจัยจึงได้นำมาสร้างรูปแบบในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่ง Keeves (1997) ได้กำหนดขั้นตอนไว้ดังต่อไปนี้

3.2.1 การศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับหลักการ และข้อมูลพื้นฐานประกอบการสร้างรูปแบบด้วยการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

3.2.2 การสร้างรูปแบบขั้นต้น ด้วยการจัดทำร่างรูปแบบจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษา วิเคราะห์เอกสาร งานวิจัย และข้อสรุปที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิ

3.2.3 การประมวลความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับรูปแบบด้วยการพัฒนาความสอดคล้อง ความเหมาะสมของรูปแบบ และความเป็นไปได้ของรูปแบบ และความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติ

3.2.4 การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนารูปแบบที่สมบูรณ์

3.3 การพัฒนารูปแบบผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดของทิสนา แคมมณีและคณะ (2547) เนื่องจากมีขั้นตอนที่เหมาะสมสำหรับการวิจัยและพัฒนาที่ผู้วิจัยสามารถนำไปปฏิบัติได้ ซึ่งมีขั้นตอนหลักในการดำเนินการวิจัยและพัฒนา 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการวิจัย (R) และขั้นตอนการพัฒนา

(D) ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เริ่มต้นจาก R_1 คือการหาองค์ความรู้และแนวทางการบริหารเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษา แล้วต่อยอดด้วย D_1 คือการพัฒนารูปแบบตามองค์ความรู้และแนวทางที่ได้ทำการศึกษามาแล้ว ขั้นตอนการวิจัย R_2 เพื่อตรวจสอบและประเมินคุณภาพของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น เพื่อหาความเป็นไปได้และความเหมาะสมของรูปแบบ แล้วนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุง D_1 ให้เป็นรูปแบบ D_2 ที่ดีขึ้น แล้วผู้วิจัยนำรูปแบบจากขั้น D_2 เข้าสู่ขั้นตอนการวิจัย R_3 โดยการนำไปทดลองใช้รูปแบบในสถานศึกษาเป็นเวลา 1 ภาคเรียน โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลการดำเนินงานตามรูปแบบ และข้อเสนอแนะในการพัฒนารูปแบบของสถานศึกษา แล้วนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนา D_2 ให้เป็นรูปแบบ D_3 กระบวนการวิจัย และพัฒนาในการวิจัยครั้งนี้จึงมีขั้นตอนเรียงลำดับดังนี้ คือ $R_1 \rightarrow D_1 \rightarrow R_2 \rightarrow D_2 \rightarrow R_3 \rightarrow D_3$ ซึ่งมีขั้นตอนที่ต่อเนื่องกันไปและทำให้ได้รูปแบบที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน

3.4 การตรวจสอบรูปแบบ

3.4.1 การตรวจสอบรูปแบบด้วยการประเมิน ซึ่งเกณฑ์มาตรฐานของคณะกรรมการประเมินทางการศึกษา (Joint Committee on Standards for Educational Evaluation) ได้เสนอหลักการเพื่อเป็นหลักฐานของกิจกรรมของการตรวจสอบรูปแบบ ซึ่งจัดเป็น 3 หมวด (Madaus, Scriven and Stufflebeam, 1983) ดังนี้

- 1) มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Pripiety Standard) เป็นการประเมินความเหมาะสมทั้งทางด้านกฎหมาย และศีลธรรม
- 2) มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standard) เป็นการประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง
- 3) มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standard) เป็นการประเมินการสนองต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ
- 4) มาตรฐานด้านความถูกต้องครอบคลุม (Accuracy Standard) เป็นการประเมินความน่าเชื่อถือและได้สาระครอบคลุมครบถ้วนตามความต้องการอย่างแท้จริง

ผู้วิจัยได้นำหลักการของ Madaus, Scriven และ Stufflebeam มาประยุกต์ใช้โดยการหาความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความถูกต้องครอบคลุมของรูปแบบโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ที่มีความรู้สามารถที่จะมองถึงความเป็นไปได้และความถูกต้องครอบคลุมของรูปแบบ และจะช่วยเสนอแนะในการปรับปรุงรูปแบบให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น สำหรับด้านความเป็นประโยชน์ ผู้วิจัยได้นำรูปแบบไปทดลองใช้ในสถานศึกษา โดยให้สถานศึกษานำรูปแบบไปใช้จริงและทำการตรวจสอบความเหมาะสมของการดำเนินการในทางปฏิบัติ ซึ่งผู้ปฏิบัติก็จะบอกถึงความเป็นประโยชน์ของรูปแบบว่าสามารถนำไปใช้ได้จริง ซึ่งผู้ได้ดำเนินการตรวจสอบรูปแบบตามมาตรฐานด้านความเหมาะสม (Pripiety Standard) มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standard) มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standard) และมาตรฐานด้านความถูกต้องครอบคลุม (Accuracy Standard) การตรวจสอบทั้ง 4 มาตรฐานนี้สามารถทำให้รูปแบบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

3.4.2 การตรวจสอบรูปแบบด้วยการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Eisner, 1976 : 192-193) ได้เสนอแนวคิดของการทดสอบหรือประเมินรูปแบบโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิดังนี้

1) การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิจะเน้นการวิเคราะห์และวิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะในประเด็นที่ถูกพิจารณา ซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอไปแต่อาจจะผสมผสานกับปัจจัยต่างๆ ในการพิจารณาเข้าด้วยกันตามวิจรรณญาณของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับข้อมูลเชิงคุณภาพ ประสิทธิภาพและความเหมาะสมของสิ่งที่ทำการประเมิน

2) รูปแบบการประเมินที่เป็นความชำนาญเฉพาะทาง (Specialization) ในเรื่องที่จะประเมิน โดยพัฒนามาจากแบบการวิจารณ์งานศิลปะ (Art Criticism) ที่มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้ง และต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงมาเป็นผู้วินิจฉัย เนื่องจากการวัดคุณค่าที่ไม่อาจประเมินด้วยเครื่องวัดใดๆ และต้องใช้ความรู้ความสามารถของผู้ประเมินอย่างแท้จริง แนวคิดนี้ได้นำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาระดับสูงมากขึ้น ทั้งนี้เพราะเป็นองค์ความรู้เฉพาะสาขาผู้ที่ศึกษาเรื่องนั้นจริง ๆ จึงจะทราบและเข้าใจอย่างลึกซึ้งดังนั้น ในวงการศึกษาก็จึงนิยมนำรูปแบบนี้มาใช้ ในเรื่องที่ต้องการความลึกซึ้งและความเชี่ยวชาญเฉพาะ

3) รูปแบบที่ใช้ตัวบุคคลคือผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมิน โดยให้ความเชื่อถือว่าคุณวุฒิผู้นั้นเที่ยงธรรม และมีดุลพินิจที่ดีทั้งนี้มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่าง ๆ นั้นจะเกิดขึ้นจากประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒิผู้นั้นเอง

4) รูปแบบที่ยอมให้มีความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิ ตามอัธยาศัย และความถนัดของแต่ละ นับตั้งแต่การกำหนดประเด็นที่จะนำมาพิจารณาการบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการ การเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผล การวินิจฉัยข้อมูล ตลอดจนวิธีการนำเสนอ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีการตรวจสอบรูปแบบโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group) ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ที่ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของความเป็นพลเมืองและการนำรูปแบบไปปฏิบัติ โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 1) อาจารย์ที่ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยและมีผลงานวิจัยเกี่ยวกับการสร้างความเป็นพลเมือง 2) ศึกษานิเทศก์ที่รับผิดชอบงานการจัดการศึกษาวิชาหน้าที่พลเมือง และ 3) ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติงานในการสร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียน นอกจากนั้นผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบรูปแบบกับผู้ปฏิบัติ โดยการนำรูปแบบไปทดลองใช้ในสถานศึกษา ให้ผู้ปฏิบัติซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา และครู ได้ตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบในการปฏิบัติจริง และมีการปรับปรุงรูปแบบให้มีความยืดหยุ่นมากที่สุด เพื่อให้สถานศึกษาอื่นสามารถนำรูปแบบไปใช้ได้

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษา แนวทางการดำเนินงานเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนและลักษณะความเป็นพลเมืองที่โรงเรียนต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียน

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส เขตพื้นที่ละ 1 โรงเรียน รวมทั้งสิ้นจำนวน 9 โรงเรียน แต่ละโรงเรียนมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 1 คน ครู จำนวน 1 คน และผู้ปกครอง จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 27 คน ที่ได้มาจากการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposeful Selection) (Law และคณะ, 1998) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ในประเด็นของสภาพการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน แนวทางการดำเนินงานเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน และลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนที่สถานศึกษาต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ผลการวิจัยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. สภาพการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สรุปได้ดังนี้

1.1 การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน โดยสถานศึกษามีการจัดทำโครงการและจัดกิจกรรมที่สามารถช่วยส่งเสริมการสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน โดยสถานศึกษามีการจัดกิจกรรมทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษาเพื่อให้นักเรียนได้เกิดองค์ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเกิดแนวปฏิบัติที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ดังที่ผู้บริหารสถานศึกษาปัตตานี 2 กล่าวไว้ว่า

“...โรงเรียนมีแผนปฏิบัติการที่ได้กำหนดโครงการที่สามารถนำไปสู่การสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนเช่น โครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ในโครงการก็จะประกอบไปด้วยกิจกรรมย่อย ๆ อีกหลายกิจกรรม เช่น กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมอบรมจริยธรรม ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้นำไปสู่การสร้างคนดีได้...”

สอดคล้องกับความคิดเห็นของ ผู้บริหารสถานศึกษายะลา 3 ที่กล่าวว่า “...เรามีกิจกรรมหลายกิจกรรมที่สามารถช่วยสร้างลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน เช่น กิจกรรมวันแม่ กิจกรรมวันพ่อ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมต่อเนื่องที่เราจัดขึ้นทุกปีและมีการบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี...”

และผู้บริหารสถานศึกษายะลา 1 ได้กล่าวว่า “...โรงเรียนมีกิจกรรมที่หลากหลายที่ช่วยเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนได้ เช่น กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมแนะแนว การกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมและปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน...”

นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษานราธิวาส 2 กล่าวว่า “...ในการสร้างลักษณะความเป็นพลเมืองตามที่คุณวิจัยกล่าวถึง ก็มีกิจกรรมหลายกิจกรรมที่เราจัดขึ้นเพื่อช่วยสร้างลักษณะความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นกับนักเรียนเช่น กิจกรรมจิตอาสาบำเพ็ญประโยชน์ ทางโรงเรียนได้พานักเรียนไปเก็บขยะที่ริมคลองและริมถนนในหมู่บ้าน กิจกรรมเดินรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด กิจกรรมปลูกต้นไม้กับ อบต. ...”

จะเห็นได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาได้ให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยเสริมสร้างลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน ซึ่งแต่ละโรงเรียนก็จะเน้นกิจกรรมที่เป็นจุดเน้นของ

สถานศึกษาแต่มีเป้าหมายคือนักเรียนมีลักษณะความเป็นพลเมืองตามที่โรงเรียนต้องการ เช่น โครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โครงการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย โครงการเศรษฐกิจพอเพียง โครงการโรงเรียนสีขาวปลอดอบายมุข โครงการสัมพันธ์ชุมชน โครงการโรงเรียนสุจริต โครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โครงการส่งเสริมสุขภาพ กิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาและวันสำคัญของชาติ กิจกรรมแข่งขันกีฬา กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี โดยมีการจัดกิจกรรมทั้งในสถานศึกษาและร่วมกับองค์กรอื่นในชุมชน

1.2 การจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง สถานศึกษามีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองตามความเหมาะสมและบริบทของโรงเรียน โดยครูนาธิวาส 1 ได้อธิบายว่า

“...การจัดการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในโรงเรียนทำอยู่ 2 วิธีคือ หนึ่งการกำหนดเป็นวิชาเพิ่มเติม ที่สอนทุกชั้นเรียน จำนวน 1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ส่วนมากครูประจำชั้นเป็นผู้สอน และสองการบูรณาการในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยครูประจำแต่ละวิชาจะบูรณาการเอง...”

และ ครูปัทมาณี 3 กล่าวว่า “...โรงเรียนมีการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความเป็นพลเมือง อันแรกคือกำหนดเป็นวิชาเพิ่มเติม คือวิชาหน้าที่พลเมือง จำนวน 1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ โดยสพฐ. มีหนังสือสั่งการให้โรงเรียนกำหนดเป็นวิชาเพิ่มเติมและโรงเรียนก็ได้กำหนดเป็นวิชาเพิ่มเติม ตั้งแต่มีหนังสือสั่งการลงมา และต่อมาก็มีหนังสือสั่งการว่าให้โรงเรียนสอนวิชาหน้าที่พลเมืองที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง เน้นกระบวนการคิดแก้ปัญหา มากกว่าการสอนบรรยายในห้องเรียน และวิธีที่สองที่โรงเรียนทำก็คือ การสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม โดยครูที่สอนวิชาสังคมเป็นคนสอน และวิธีที่สามใช้วิธีการบูรณาการกับทุกสาระการเรียนรู้โดยครูผู้สอนทุกวิชาจะบูรณาการเอง...”

สำหรับ ครูยะลา 2 ได้กล่าวว่า “...ที่โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองของนักเรียน คือการบูรณาการในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยหัวหน้าวิชาการได้กำหนดให้ครูผู้สอนทุกคนบูรณาการหน้าที่พลเมืองในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระและบรรจุลงในแผนการจัดการเรียนรู้ด้วย...”

จะเห็นได้ว่าสถานศึกษาได้มีการกำหนดรายวิชาหน้าที่พลเมืองเป็นกลุ่มสาระเพิ่มเติม นอกจากนั้นสถานศึกษามีการบูรณาการวิชาหน้าที่พลเมืองในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และมีการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมมีการจัดการเรียนการสอนตามสาระการเรียนรู้ เรื่องหน้าที่พลเมืองทุกระดับชั้น โดยมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และเน้นกระบวนการปฏิบัติลงมือทำจริง

1.3 การนิเทศ กำกับและติดตามการดำเนินการสร้างความเป็นพลเมือง เมื่อสถานศึกษามีการจัดกิจกรรมที่สร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียน โดยผู้บริหารสถานศึกษาหรือครูคนใดคนหนึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาได้มอบหมายให้ทำหน้าที่แทน จะทำหน้าที่ในการกำกับ ติดตาม

ผลการดำเนินงานการจัดกิจกรรมที่กำหนดขึ้น และผู้รับผิดชอบกิจกรรมจะต้องมีการรายงานผลการดำเนินการจัดกิจกรรมเป็นระยะ ๆ เพื่อรายงานความก้าวหน้าของการดำเนินงานให้ผู้บริหารสถานศึกษาทราบ และทุกกิจกรรมที่สถานศึกษาดำเนินการจะต้องมีการสรุปรายงานผลการดำเนินงานให้ผู้บริหารสถานศึกษาทราบ ดังที่ ครูปัตตานี 1 กล่าวไว้

“...โรงเรียนมีโครงการนิเทศในทุกๆงาน โดยผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นผู้ทำการนิเทศครูในเรื่องของการจัดการเรียนการสอน การดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้ครูเกิดความรู้หรือรู้ทันในการปฏิบัติงาน และทำให้ผู้อำนวยการโรงเรียนได้ทราบถึงปัญหาในการดำเนินงานต่าง ๆ ในโรงเรียน...”

สอดคล้องกับ ครูปัตตานี 3 ที่กล่าวว่า “...ผู้บริหารมีการนิเทศในเรื่องของการจัดการเรียนการสอนในสาระเพิ่มเติมวิชาหน้าที่พลเมือง เนื่องจากมีการสั่งการให้มีการจัดกิจกรรมที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหา ไม่เน้นการสอนบรรยายในห้องเรียน ให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมให้มาก...”

และครูนาธิวาส 2 ได้กล่าวว่า “...การนิเทศของโรงเรียนโดยผู้บริหารบางครั้งก็ผู้ที่ผู้บริหารมอบหมายให้มาติดตามในเรื่องของการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน บรรยากาศในห้องเรียน และเรื่องโครงการต่าง ๆ ที่ครูที่รับผิดชอบดำเนินการไปแล้ว เพื่อติดตามความก้าวหน้าและปัญหา ในเรื่องการสอนเกี่ยวกับหน้าที่พลเมืองนี้ ผู้บริหารมีการติดตามในที่ประชุมด้วย เพื่อให้โรงเรียนมีการสอดแทรกกิจกรรมที่สร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียนด้วย...”

นอกจากนั้นผู้บริหารสถานศึกษาเขต 1 ได้กล่าวว่า “...โรงเรียนมีคณะกรรมการนิเทศภายในจะทำหน้าที่ทั้งนิเทศการเรียนการสอนและนิเทศการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน ในเรื่องของการจัดการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองก็จะให้คณะกรรมการชุดนี้ทำหน้าที่ติดตามและนิเทศการจัดการเรียนการสอน เพราะเขาเน้นให้นักเรียนลงมือปฏิบัติให้มาก...”

จะเห็นได้ว่าการนิเทศ กำกับ และติดตามการดำเนินการสร้างความเป็นพลเมืองในสถานศึกษาเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงานต่าง ๆ ภายในสถานศึกษา ทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการดำเนินกิจกรรมที่ช่วยสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน ซึ่งจะทำให้ครูเกิดความตื่นตัวที่จะต้องเตรียมตัวรับการนิเทศจากผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายแล้วก็จะส่งผลต่อคุณภาพของการจัดการศึกษาของโรงเรียนและสามารถช่วยในการประเมินการจัดกิจกรรมที่สร้างเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองได้ ซึ่งวิธีการนิเทศ กำกับ และติดตามก็หลายรูปแบบ เช่น การพูดคุย สักถาม ตรวจสอบเอกสาร หรือมีการสอบถามในการประชุมบุคลากรของสถานศึกษา เป็นต้น

2. แนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยสรุปแนวทางได้ดังนี้

2.1 การจัดตั้งคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียน โดยอาศัยความร่วมมือของบุคคลในชุมชน เช่น ตัวแทนผู้นำชุมชน ตัวแทนผู้นำศาสนา ตัวแทนผู้ประกอบการ เป็นต้น เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียน ตามที่ผู้บริหารสถานศึกษานาธิวาส 2 ได้กล่าวว่า

“...ถ้าโรงเรียนต้องการให้นักเรียนมีลักษณะความเป็นพลเมืองอย่างจริงจัง โรงเรียนอาจจำเป็นต้องมีคณะกรรมการสภชตถ์หนึ่งมาทำหน้าที่รับผิดชอบในการสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียน อาจจะมีบุคคลในชุมชนมาด้วยก็เพื่อว่าจะได้ช่วยสอดส่องเวลานักเรียนออกไปอยู่ในชุมชน คณะกรรมการชุดนี้จะช่วยโรงเรียนในการสร้างความเป็นพลเมือง...”

สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ยะลา 1 ที่กล่าวว่า “...หากต้องการให้นักเรียนเกิดความเป็นพลเมืองจริงๆ น่าจะต้องมีบุคคลหรือกรรมการที่คอยรับผิดชอบกิจกรรมการสร้างความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นกับนักเรียน โดยบุคคลชุดนี้ทำหน้าที่หลักคือคอยประเมินการจัดกิจกรรมของโรงเรียนและประเมินลักษณะของนักเรียนว่ามีความเป็นพลเมืองแล้วหรือยัง...”

และผู้บริหารสถานศึกษาปัตตานี 2 ได้กล่าวว่า “...โรงเรียนควรจะมีกรรมการสภชตถ์หนึ่งเพื่อการสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนในโรงเรียนอาจจะประกอบไปด้วยครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือผู้นำในชุมชน เพราะว่าโรงเรียนจะสร้างความเป็นพลเมืองลำพังไม่ได้จะต้องอาศัยพ่อแม่ผู้ปกครอง หรือโต๊ะอิหม่ามมาช่วยด้วย เนื่องจากจะได้สร้างทั้งในโรงเรียนและในชุมชนด้วย...”

จะเห็นได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้เสนอแนะว่าถ้าต้องการสร้างลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนให้เกิดขึ้นอย่างจริงจัง สถานศึกษาจะต้องอาศัยความร่วมมือของบุคคลในชุมชน โดยจัดตั้งคณะกรรมการที่ทำหน้าที่ร่วมกับสถานศึกษาในการสร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียน จึงจะทำให้การสร้างลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.2 การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อให้ครูและบุคลากรของสถานศึกษาเกิดความรู้ความเข้าใจ เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของการสร้างความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นกับนักเรียน จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษายะลา 2 ได้กล่าวว่า

“...การที่จะให้นักเรียนเกิดลักษณะความเป็นพลเมืองตามที่โรงเรียนต้องการ ครูเป็นบุคคลที่สำคัญ ดังนั้นครูจะต้องเข้าใจและมีความตระหนักที่จะสร้างลูกศิษย์ให้เป็นคนดีได้ จึงจำเป็นต้องพัฒนาครู ถ้าพัฒนาครูทุกคนให้รู้เหมือนกัน พร้อมกันได้อีกดี และเกิดความเข้าใจในสร้างลักษณะความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียน...”

สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปัตตานี 1 กล่าวว่า “...ครูจะต้องเข้าใจการดำเนินงานการสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนก่อนที่จะปฏิบัติจริง เพราะครูเป็นผู้ปฏิบัติในการปลูกฝังลักษณะความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ดังนั้นจึงอาจจะต้องมีการประชุมครูทั้งหมดในโรงเรียนเพื่อให้รู้ไปในแนวเดียวกันทั้งหมด...”

และผู้บริหารสถานศึกษานราธิวาส 3 ได้กล่าวถึงการพัฒนาครูและบุคลากรของสถานศึกษาไว้ว่า “...อยากให้งานต่างๆของโรงเรียนสำเร็จ สิ่งที่สำคัญคือครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในงานที่จะทำ เพราะว่าครูมีบทบาทสำคัญในการลงมือทำกิจกรรมต่างๆ ถ้าครูมีความรู้ และเข้าใจดี งานนั้นก็จะมีความคุณภาพ การสร้างลักษณะความเป็นพลเมืองก็เหมือนกัน ครูจะต้องรู้และเข้าใจการสร้างความเป็นพลเมืองด้วย...”

สรุปได้ว่าการดำเนินงานการสร้างความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้นั้น ครูและบุคลากรในโรงเรียนจะต้องเกิดความตระหนักและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างความเป็นพลเมือง

เป็นพลเมืองให้กับนักเรียน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาครูและบุคลากรทุกคนในโรงเรียนให้เกิดความเข้าใจตรงกันและจะได้มีการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน วิธีการพัฒนาอาจทำได้โดยการจัดให้มีการประชุมครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคน เพื่อที่จะให้ครูและบุคลากรได้เข้าใจหลักการทั่วไปของการสร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียน หลังจากนั้นให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคนได้มีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินการ ในขณะเดียวกันสถานศึกษาต้องมีการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคนเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงานและการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพ จึงจะทำให้การสร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียนเกิดสัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้น

2.3 การประเมินลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน สถานศึกษาต้องมีการกระบวนการประเมินลักษณะความเป็นพลเมืองที่เป็นระบบมีมาตรฐาน สามารถวัดพฤติกรรมนักเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน ทั้งนี้อาจมีการประเมินแบบอาศัยความร่วมมือของผู้ปกครองหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียน กล่าวคือการประเมินลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนภายในสถานศึกษาอาจมีการประเมินโดยผู้บริหารสถานศึกษา ครูและเพื่อนของนักเรียน สำหรับการประเมินลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนภายนอกสถานศึกษาอาจให้มีการประเมินโดยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชน เป็นต้น ตามที่ผู้บริหารสถานศึกษา นราธิวาส 3 ได้แสดงความคิดเห็นว่า “...การสร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียนจะต้องใช้เวลาในการสร้าง แต่ถ้าโรงเรียนมีการประเมินเป็นระยะ ๆ และเอาผลการประเมินพัฒนา ปรับปรุงอย่างต่อเนื่องก็อาจเกิดความเป็นพลเมืองได้เร็วขึ้น...”

สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษายะลา 3 ที่กล่าวว่า “...เมื่อสร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียนแล้วครูจะต้องประเมินพัฒนาการของนักเรียนด้วย ว่าคนใดเกิดความเป็นพลเมืองในระดับใด โดยให้ครูประจำชั้นประเมิน หรือให้ผู้ปกครอง หรือบุคคลในชุมชนช่วยประเมินด้วย เพื่อจะช่วยให้การสร้างความเป็นพลเมืองได้ผลดียิ่งขึ้น...”

เช่นเดียวกับผู้บริหารสถานศึกษาปัตตานี 1 ที่กล่าวว่า “...ในการประเมินลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนมีความสำคัญมาก จะทำให้ครูได้รู้ว่ามีนักเรียนของเราเกิดความเป็นพลเมืองแล้วหรือยัง คนไหนที่ยังไม่มีความเป็นพลเมืองก็พัฒนาต่อไป คนไหนที่มีความเป็นพลเมืองแล้วก็ยกย่องชมเชย หรือพัฒนาต่อ ๆ ไป...”

จะเห็นได้ว่าการประเมินลักษณะความเป็นพลเมืองที่เกิดขึ้นกับนักเรียนมีความสำคัญต่อการสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียน เพราะการประเมินจะให้สถานศึกษาทราบว่านักเรียนมีลักษณะความเป็นพลเมืองตามที่สถานศึกษาต้องการแล้วหรือไม่ ในการประเมินอาจให้บุคคลหลายๆ ฝ่ายมาร่วมประเมิน เช่น ครู ผู้ปกครอง หรือบุคคลในชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนด้วยก็จะทำให้ข้อมูลที่แท้จริงมากยิ่งขึ้น

2.4 การสร้างวัฒนธรรมการสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษา โดยการส่งเสริมให้ครูได้มีการคิดค้นนวัตกรรมเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองของนักเรียนในทุกระดับชั้น และสามารถนำไปประกอบการขอเลื่อนวิทยฐานะที่สูงขึ้น ลักษณะของนวัตกรรมที่จัดทำขึ้น ได้แก่ วิจัยแบบเรียนสำเร็จรูป การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง คอมพิวเตอร์ช่วยสอน

e-Learning เป็นต้น โดยผู้บริหารสถานศึกษาปัตตานี 2 ได้เสนอความคิดเห็นว่า “...ถ้าโรงเรียนส่งเสริมให้ครูทำวิจัยหรือสร้างนวัตกรรมที่เกี่ยวกับการสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียน ก็จะเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ช่วยเสริมสร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียนได้...”

สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษานราธิวาส 2 ที่กล่าวไว้ว่า “...การให้ครูได้ทำผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวกับการสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียน ก็อาจจะเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้การปลูกฝังความเป็นพลเมืองในโรงเรียนได้ผลดียิ่งขึ้น...”

และผู้บริหารสถานศึกษายะลา 1 ได้เสนอว่า “...การทำวิจัยของครูที่เกี่ยวกับการสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนยังมีน้อย โรงเรียนน่าจะส่งเสริมให้ครูทำวิจัยแนวนี้น้อยๆ เพื่อเป็นการสร้างความเป็นคนดีให้กับนักเรียนและครูก็ได้มีผลงานเพื่อความก้าวหน้าในอาชีพไปด้วย...”

การสร้างนวัตกรรมที่เกี่ยวกับการสร้างลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน ก็เป็นวิธีหนึ่ง que ผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นว่ามีส่วนช่วยในการสร้างลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนในโรงเรียนได้

3. ลักษณะความเป็นพลเมืองที่สถานศึกษาต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 27 คน ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 9 คน ครูจำนวน 9 คน และผู้ปกครองจำนวน 9 คน มีผลการสัมภาษณ์ดังแสดงในตาราง 5

ตาราง 5 ลักษณะความเป็นพลเมืองที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียนตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ปกครอง

ลักษณะความเป็นพลเมืองที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียน	ความถี่(จำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ)
1. ความมีวินัย	13
2. ความรับผิดชอบ	7
3. การปฏิบัติตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ	4
4. ความสามัคคี	3
รวม	27

จากตาราง 5 พบว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 27 คน มีความต้องการให้นักเรียนเกิดลักษณะความเป็นพลเมือง ในเรื่องของความมีวินัย มีความถี่สูงสุด มีจำนวน 13 คน รองลงมาเรื่องความรับผิดชอบ มีจำนวน 7 คน สำหรับเรื่องของการปฏิบัติตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ มีจำนวน 4 คน และในเรื่องของความสามัคคี มีจำนวน 3 คน

จากการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ปกครอง เกี่ยวกับสภาพการบริหารสถานศึกษา แนวทางการดำเนินงานเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนและลักษณะความเป็นพลเมืองที่โรงเรียนต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียน จึงสามารถสรุปเป็น

แนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน ประกอบด้วย 3 ประเด็นหลักด้วยกัน ดังนี้

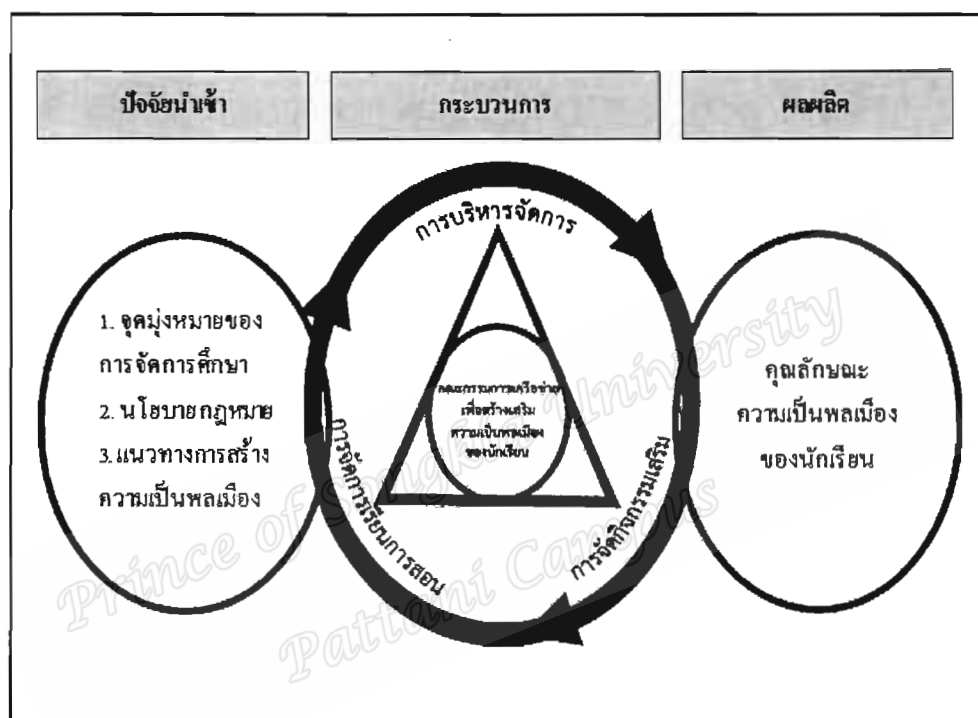
1. สภาพการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน
สถานศึกษามีสภาพการบริหารเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน สรุปได้ดังนี้
 - 1.1 การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียน
 - 1.2 การจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง
 - 1.3 การนิเทศ กำกับและติดตามการดำเนินการสร้างความเป็นพลเมือง
2. แนวทางการดำเนินงานเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน สถานศึกษา
มีการนำเสนอแนวทางการดำเนินงาน สรุปได้ดังนี้
 - 2.1 การจัดตั้งคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษา
 - 2.2 การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา
 - 2.3 การประเมินลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน
 - 2.4 การสร้างนวัตกรรมการสร้างความเป็นพลเมืองในสถานศึกษา
3. ลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนที่สถานศึกษาต้องการให้เกิดขึ้นกับ
นักเรียน สถานศึกษาต้องการให้นักเรียนมีลักษณะความเป็นพลเมือง มีดังนี้
 - 3.1 ความมีวินัย
 - 3.2 ความรับผิดชอบ
 - 3.3 การปฏิบัติตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ
 - 3.4 ความสามัคคี

ผู้วิจัยได้นำสภาพการบริหารสถานศึกษา แนวทางการดำเนินงานเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนและลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนที่สถานศึกษาต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียน มาประกอบการสร้างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. ผลการวิจัยระยะที่ 2 การร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบเกี่ยวกับการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ปกครอง โดยผู้วิจัยได้นำวิธีการสร้างรูปแบบของ Keeves (1997) มาประกอบการสร้างรูปแบบ เนื่องจากขั้นตอนการสร้างรูปแบบของ Keeves ได้กล่าวไว้อย่างครอบคลุมในประเด็นของขั้นตอนการสร้างรูปแบบ และผู้วิจัยได้นำทฤษฎีระบบพื้นฐาน (Basic system theory) ของ Lunenburg & Ornstein (2000) มาสร้างเป็นรูปแบบ ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบระบบพื้นฐานตามแนวคิดของ Lunenburg และ Ornstein เป็นรูปแบบระบบที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถวิเคราะห์ระบบ

การบริหารงานขององค์กรได้ทั้งปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการแปรรูป (Transformation Process) ผลผลิต (Output) ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) และสภาพแวดล้อม (Environment) ซึ่งผู้วิจัยคิดว่ารูปแบบระบบพื้นฐานของ Lunenburg และ Ornstein มีความเหมาะสมที่นำมาพัฒนาเป็นรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งผู้วิจัยได้ร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รายละเอียดดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 ร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผู้วิจัยได้กำหนดร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ด้านดังต่อไปนี้

ด้านที่ 1 ปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วย

1.1 จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

- 1) มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัย และปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
- 3) มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
- 4) มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- 5) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

เมื่อพิจารณาจุดหมายของการจัดการศึกษาในหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งเป็นจุดหมายที่จะให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะเห็นได้ว่ามุ่งเน้นการพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนดีเป็นอันดับแรก ซึ่งก็จะสอดคล้องกับเป้าหมายหลักของการสร้างความเป็นพลเมือง กล่าวคือจะมุ่งเน้นในเรื่องของการเป็นคนดีของสังคม การทำความดีเพื่อส่วนรวม รู้สิทธิและหน้าที่ของตนเอง เคารพสิทธิของผู้อื่น เป็นต้น ดังนั้นเป้าหมายของการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองก็จะเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับจุดหมายของการจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

1.2 นโยบาย กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

- 1.2.1 นโยบายด้านการศึกษานายกรัฐมนตรี (พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา) ด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย
 - 1) ปลุกฝังค่านิยม 12 ประการ บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 - 2) ปลุกฝังให้เด็กรักและภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักประวัติศาสตร์ชาติไทย และหน้าที่ความเป็นพลเมืองที่ดี
 - 3) ยึดเด็กเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา มุ่งเน้นการอ่านออก เขียนได้คิดเป็น มองเห็นอนาคต
 - 4) ปรับหลักสูตรทุกระดับชั้นให้มีความต่อเนื่องกัน มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อการมีงานทำ
 - 5) ลดจำนวนรายวิชาอย่างเหมาะสมกับวัย

โดยนโยบายของท่านนายกรัฐมนตรีได้ให้ความสำคัญของการสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียน ดังจะเห็นได้จากการณรงคให้สถานศึกษาเร่งปลุกฝังค่านิยมพื้นฐาน 12 ประการ ปลุกฝังความรักชาติ รักความเป็นไทยและหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่ดี

- 1.2.2 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยได้กล่าวไว้ในมาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์

ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาตามมาตรานี้เป็นการ กำหนดจุดมุ่งหมายทั่วไปที่เป็นความคาดหวังของการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์ในทุก ๆ ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสติปัญญา ด้านความรู้และด้านคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และมาตรา 7 ในกระบวนการ เรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่ง ตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วย ตนเองอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้ว่ามาตรา 7 เป็นการกำหนดรายละเอียดของจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม และคุณลักษณะของคนไทยที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดการศึกษา

โดยเมื่อพิจารณารายละเอียดในมาตรา 6 และมาตรา 7 ของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 จะเห็นได้ว่าสถานศึกษาจะต้องจัดการศึกษาให้นักเรียนเกิดการพัฒนาทุกด้านเป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดังนั้นการสร้างความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นกับนักเรียนก็ เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่สถานศึกษาทุกแห่งจะต้อง นำมาเป็นแนวปฏิบัติในการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์กับนักเรียนทุกคน

1.3 หลักสูตรการสร้างความเป็นพลเมือง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2554) ได้กำหนดยุทธศาสตร์ พัฒนาการศึกษเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง เป็น 4 ยุทธศาสตร์ โดยแต่ละยุทธศาสตร์มีมาตรการ ดังต่อไปนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองสำหรับเด็กและเยาวชน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองสำหรับผู้ใหญ่

ครอบครัวและชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างพลเมืองในวงกว้างและการสร้างความ

ตระหนักในสังคมโดยใช้สื่อมวลชน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การเชื่อมประสานเครือข่ายภาครัฐและเอกชน

โดยจะเน้นในรายละเอียดของยุทธศาสตร์ที่ 1 การศึกษาเพื่อความเป็น พลเมืองสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งในการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง เพื่อสร้างเด็กและ เยาวชนรุ่นใหม่ของประเทศไทยให้เป็นพลเมือง โดยจะต้องดำเนินการทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับอุดมศึกษา ทั้งในระบบและนอกระบบ กล่าวคือ

ขั้นอนุบาล จะเน้นในเรื่องการฝึกฝนการเคารพกติกาแบบง่าย ๆ

ชั้นประถมศึกษา จะฝึกฝนในเชิงต่อยอดจากระดับอนุบาล ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อสังคม การเคารพกติกา เคารพสิทธิของผู้อื่น เคารพความแตกต่าง ทั้งมิติที่เห็นด้วยตาและมิติความคิด เคารพหลักความเสมอภาคและการแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยไม่ใช้กำลัง

ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จะฝึกฝนให้เป็นพลเมืองของโรงเรียน ในระดับที่สูงขึ้น เป็นรูปธรรมขึ้น เช่น คิดถึงส่วนรวม มีจิตสาธารณะ ด้วยการให้ทำโครงการ ฝึกฝนการเคารพกฎหมาย การใช้สิทธิเสรีภาพโดยไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายและระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เน้นการทำโครงการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม โดยให้มีการลงมือทำและเชื่อมโยงกับกิจกรรมจิตอาสา หรือบำเพ็ญประโยชน์ของโรงเรียน ให้ฝึกฝนการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตยโดยเชื่อมโยงสถานักเรียนและการเลือกตั้งสถานักเรียนกับการเรียนและทำให้ประชาธิปไตยเป็นวิถีชีวิตในโรงเรียน

ระดับอุดมศึกษา ให้มีการส่งเสริมหรือกำหนดให้มีวิชาพลเมืองในหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป (General Education) ซึ่งนิสิตนักศึกษาทุกคนต้องเรียน โดยอาจเป็นวิชาเฉพาะขึ้นมาใหม่หรือปรับวิชาที่มีอยู่แล้วให้เป็นวิชาพลเมืองเพื่อสร้างนิสิต นักศึกษาให้เป็นพลเมืองที่เคารพผู้อื่น เคารพกติกา มีความรับผิดชอบต่อสังคม และเข้าใจเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยการลงมือ ปฏิบัติเพื่อการเป็นพลเมืองในวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย

ยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองได้กำหนดกรอบของการดำเนินตามยุทธศาสตร์แต่ละข้อ และที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานก็จะเป็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองสำหรับเด็กและเยาวชน โดยได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานสร้างความเป็นพลเมืองที่เหมาะสมตามช่วงวัยของเด็กและเยาวชน ซึ่งสถานศึกษาสามารถนำมาใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้

ด้านที่ 2 กระบวนการ (Process)

การดำเนินงานด้านกระบวนการ (Process) มีแนวทางดำเนินการดังแสดงในตาราง 6

ตาราง 6 แนวทางการดำเนินการด้านที่ 2 กระบวนการ (Process) ของร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

องค์ประกอบ	แนวทางดำเนินการ
1. การบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง	1. การกำหนดกลยุทธ์ในการสร้างความเป็นพลเมือง 2. การแต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน 3. การกำหนดเป้าหมายในสร้างลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน 4. การจัดทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน 5. การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา 6. การพัฒนาสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ 7. การนิเทศ ติดตามและประเมินผล 8. การให้ข้อมูลย้อนกลับและการจัดกิจกรรมเสริมแรง
2. การจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง	2.1 การบูรณาการเรียนรู้อยู่ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ 2.2 การจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในสาระที่ 2 เรื่อง หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม 2.3 การจัดการศึกษาวิชาหน้าที่พลเมือง 2.4 การส่งเสริมให้ครูสร้างนวัตกรรมด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน 2.5 การจัดการเรียนการสอนโดยโครงการเพื่อสร้างเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน
3. การจัดกิจกรรมเสริมเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง	3.1 การสร้างวัฒนธรรมในห้องเรียน โดยครูร่วมกับนักเรียนในการสร้างวัฒนธรรมในห้องเรียน เช่น การยกมือทุกครั้งเมื่อต้องการแสดงความคิดเห็น การขออนุญาตทุกครั้งเมื่อออกนอกห้องเรียน การจัดโต๊ะและเก้าอี้ให้เรียบร้อยก่อนออกจากห้องเรียน เป็นต้น 3.2 การส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา 3.2.1 นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน เช่น การเลือกตั้งหัวหน้าชั้นเรียน การเลือกตั้งประธานนักเรียน และร่วมเป็นกรรมการในสภานักเรียน

ตาราง 6 (ต่อ)

องค์ประกอบ	แนวทางดำเนินการ
3. การจัดกิจกรรมเสริมเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง(ต่อ)	3.2.2 นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมประชาธิปไตยของชุมชน เช่น การเดินรณรงค์การเลือกตั้งของชุมชน การร่วมสังเกตการณ์ในการเลือกตั้งของชุมชน เป็นต้น 3.3 การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม จัดโครงการ/กิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม 3.4 การปฏิบัติตามหลักคำสอนทางศาสนา นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน 3.5 การจัดกิจกรรมจิตอาสาและกิจกรรมพัฒนาชุมชน 3.5.1 การจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม เช่น การรักษาสีสิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกโรงเรียน การบำเพ็ญประโยชน์ในสถานที่สาธารณะ เป็นต้น 3.5.2 การฝึกฝนนักเรียนให้เป็นผู้มีจิตสาธารณะ เช่น การแบ่งปัน การให้ความช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

จากตาราง 6 พบว่า ด้านที่ 2 กระบวนการ (Process) ของร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษา เพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. การบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง 2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง และ 3. การจัดกิจกรรมเสริมเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง ซึ่งแต่ละองค์ประกอบจะมีแนวทางดำเนินการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและครู เพื่อนำไปดำเนินการสร้างเสริมความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียนในสถานศึกษา

ด้านที่ 3 ผลผลิต ประกอบด้วย

3.1 มีวินัย เคารพกฎ กติกาของสังคม มีลักษณะดังต่อไปนี้

เคารพกฎของสถานศึกษา เคารพกติกาของสังคม และยอมรับผลของการทำผิดกฎ ผิดกติกา ยอมรับมติของเสียงส่วนใหญ่ ความมีระเบียบวินัย เป็นผู้รู้และปฏิบัติตามแบบแผนที่ตนเอง ครอบครัว และสังคมกำหนดไว้ โดยที่จะปฏิเสธไม่รับรู้กฎเกณฑ์หรือกติกาต่าง ๆ ของสังคมไม่ได้

3.2 รับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม มีลักษณะดังต่อไปนี้

ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของตนเองที่ได้รับมอบหมายด้วยความมานะพยายาม อุทิศกำลังกาย กำลังใจอย่างเต็มความสามารถ ทั้งนี้รวมไปถึงการรับผิดชอบงานล้มเหลว พยายามแก้ไขปัญหาและอุปสรรคโดยไม่เกี่ยงงอนผู้อื่น มีความอดทน เป็นผู้มีจิตใจเข้มแข็ง ไม่ทอดยอยต่ออุปสรรคใดๆ มุ่งมั่นที่จะทำงานให้บังเกิดผลดีโดยไม่ให้ผู้อื่นเดือดร้อน โดยการปฏิบัติตน ทางกาย วาจา จิตใจที่ตรงไปตรงมา ไม่แสดงความคดโกงไม่หลอกลวง สำหรับความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง ปฏิบัติตนโดยอุทิศกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังปัญญา ในการช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความตั้งใจจริง มีความเสียสละ ไม่เอาเปรียบผู้อื่น มีเจตนาที่บริสุทธิ์ มีความจริงใจต่อทุกคน ช่วยเหลือสังคมทุกครั้งเมื่อมีโอกาส เห็นประโยชน์ของส่วนรวม

3.3 เคารพสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีลักษณะดังต่อไปนี้

รู้จักเคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เช่น บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น แต่ต้องไม่เป็นการแสดงความคิดเห็นหรือการพูดที่ทำผู้อื่นให้เสียหาย และต้องไม่ใช้สิทธิเสรีภาพของตนเองไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ยอมรับความแตกต่างและเคารพผู้อื่นที่แตกต่างจากตนเอง เป็นผู้มีเหตุผล และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นทุกคนย่อมมีอิสระเสรีภาพในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน

3.4 ปฏิบัติตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ มีลักษณะดังต่อไปนี้

ปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของศาสนา ศึกษาเรียนรู้หลักคำสอนของศาสนาให้เข้าใจให้เต็มความสามารถของตนเอง สามารถปฏิบัติตามศาสนกิจได้ตามความเหมาะสมของช่วงวัย ถวายทอดเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับศาสนาที่ตนรู้ให้ผู้ที่ยังไม่รู้ หรือผู้ที่รู้น้อยกว่าให้มีความรู้มากขึ้น กตัญญูตบเทวีต่อศาสนาด้วยการไม่ลบหลู่ ไม่ดูหมิ่นศาสนาของตน เข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา และปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสั่งสอนทางศาสนา หลีกเลียงและละเว้นการประพฤติดังปฏิบัติสิ่งที่เป็นข้อห้ามช่วยกันปกป้องรักษาศาสนาของตนให้คงอยู่ต่อไป

ผู้วิจัยได้นำร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และแนวทางการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่สังเคราะห์ขึ้นนำเข้าสู่การสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยจัดสนทนากลุ่มในวันที่ 29 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2559 เวลา 09.00 – 12.00 น. ณ ห้องประชุมคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 13 คน ประกอบด้วยอาจารย์ จำนวน 1 คน ศิกษานิเทศก์ จำนวน 3 คน และผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างการเก็บข้อมูลระยะที่ 1 จำนวน 9 คน ดำเนินการสนทนากลุ่มโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ร่วมกันพิจารณาร่างรูปแบบ แล้วให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงร่างรูปแบบ วิเคราะห์และประเมินถึงระดับความเหมาะสมและระดับความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบและแนวทางการดำเนินการตามรูปแบบ ผลการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลการประเมินระดับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังแสดงในตาราง 7

ตาราง 7 ระดับความเหมาะสมและระดับความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของผู้ทรงคุณวุฒิ

ร่างรูปแบบการบริหาร สถานศึกษาเพื่อสร้างเสริม ความเป็นพลเมืองของนักเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานในสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้	ระดับความเหมาะสม (ความถี่)					ระดับความเป็นไปได้ (ความถี่)				
	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)										
1. จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา	13					13				
2. นโยบาย กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	13					13				
3. หลักสูตรการสร้างความเป็นพลเมือง	11	2				10	3			
ด้านกระบวนการ (Process)										
องค์ประกอบที่ 1 การบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง										
1. การกำหนดกลยุทธ์ในการสร้างความเป็นพลเมือง	13					11	2			
2. การแต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน	12	1				12	1			
3. การกำหนดเป้าหมายในสร้างลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน	13					12	1			

ตาราง 7 (ต่อ)

ร่างรูปแบบการบริหาร สถานศึกษาเพื่อสร้างเสริม ความเป็นพลเมืองของนักเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานในสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้	มากที่สุด	ระดับความเหมาะสม (ความถี่)				ระดับความเป็นไปได้ (ความถี่)			
		มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อยที่สุด
4. การจัดทำข้อตกลงร่วมกัน ระหว่างสถานศึกษากับ คณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้าง เสริมความเป็นพลเมืองของ นักเรียน	11	2				10	3		
5. การพัฒนาครูและบุคลากร ทางการศึกษา	12	1				12	1		
6. การพัฒนาสภาพแวดล้อมและ แหล่งเรียนรู้	13					11	2		
7. การนิเทศ ติดตามและ ประเมินผล	13					12	1		
8. การให้ข้อมูลย้อนกลับและการ จัดกิจกรรมเสริมแรง	13					11	2		
องค์ประกอบที่ 2 การจัดการเรียน การสอนเพื่อสร้างเสริมความเป็น พลเมือง									
1. การจัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติม วิชาหน้าที่พลเมือง	13					13			
2. การจัดการเรียนการสอนในกลุ่ม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในสาระที่ 2 เรื่อง หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการ ดำเนินชีวิตในสังคม	13					13			
3. การบูรณาการการเรียนรู้ในทุก กลุ่มสาระการเรียนรู้	13					13			
4. การส่งเสริมให้ครูสร้าง นวัตกรรมด้านการจัดการเรียน การสอนเพื่อสร้างเสริมความเป็น พลเมืองของนักเรียน	13					11	2		
5. การจัดการเรียนการสอนโดย โครงการเพื่อสร้างเสริมลักษณะ ความเป็นพลเมืองของนักเรียน	13					12	1		

ตาราง 7 (ต่อ)

ร่างรูปแบบการบริหาร สถานศึกษาเพื่อสร้างเสริม ความเป็นพลเมืองของนักเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานในสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้	มากที่สุด	ระดับความเหมาะสม (ความถี่)				ระดับความเป็นไปได้ (ความถี่)				
		มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
องค์ประกอบที่ 3 การจัดกิจกรรม เสริมเพื่อสร้างเสริมความเป็น พลเมือง										
1. การสร้างวัฒนธรรมในห้องเรียน	13					13				
2. การส่งเสริมประชาธิปไตยใน สถานศึกษา	13					13				
3. การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม	13					13				
4. การปฏิบัติตามหลักคำสอนทาง ศาสนา	13					13				
5. การจัดกิจกรรมจิตอาสาและ กิจกรรมพัฒนาชุมชน	13					13				
ด้านผลผลิต (Output)										
1. มีวินัย เคารพกฎ กติกาของ สังคม	13					13				
2. รับผิดชอบต่อตนเองและ ส่วนรวม	13					13				
3. เคารพสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์	13					13				
4. ปฏิบัติตามหลักศาสนาที่ดี นับถือ	13					13				

จากตาราง 7 พบว่าโดยภาพรวมระดับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทุกด้านมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากขึ้นไป เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกระบวนการ (Process) องค์ประกอบที่ 2 การจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง องค์ประกอบที่ 3 การจัดกิจกรรมเสริมเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง และด้านผลผลิต (Output) มีความเหมาะสมมากที่สุด สำหรับองค์ประกอบที่ 3 การจัดกิจกรรมเสริมเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง และด้านผลผลิต (Output) มีความเป็นไปได้มากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในการปรับปรุงรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังแสดงตาราง 8

ตาราง 8 ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในการปรับปรุงรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

รายการที่ปรับปรุง	ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง
1. ด้านปัจจัยนำเข้า	ควรที่จะเพิ่มแนวคิด ทฤษฎี หลักการหรือแนวทางในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม
2. ด้านกระบวนการ	1. ในด้านกระบวนการ(Process) ควรใส่ขั้นตอนให้ชัดเจน 2. หากกระบวนการที่มีความยืดหยุ่นสูง เพราะว่าถ้าจะเน้นที่ Outcome Base Learning เรา ยิ่งเน้นไปที่นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ของผู้สอน ครูแต่ละคนก็จะมีวิธีการที่เป็นของตนเอง จึงจำเป็นจะต้องวิธีการที่มีความยืดหยุ่นสูง สามารถปรับได้ตามบริบทของแต่ละบุคคล 3. การแต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน ควรเสนอให้เป็นคณะกรรมการชุดเดียวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความสะดวกคล่องตัวในการปฏิบัติงานในสถานศึกษา 4. คณะกรรมการเครือข่ายซึ่งจะต้องคำนึงถึงองค์ความรู้ที่ได้มาจากบุคคลเหล่านั้นด้วย ซึ่งอาจมาจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข หรือหน่วยงานที่เป็นโครงการพระราชดำริ เป็นต้น 5. การกำหนดบทบาทของคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนต้องให้ชัดเจน และเข้ามามีบทบาทอย่างจริงจัง

ตาราง 8 (ต่อ)

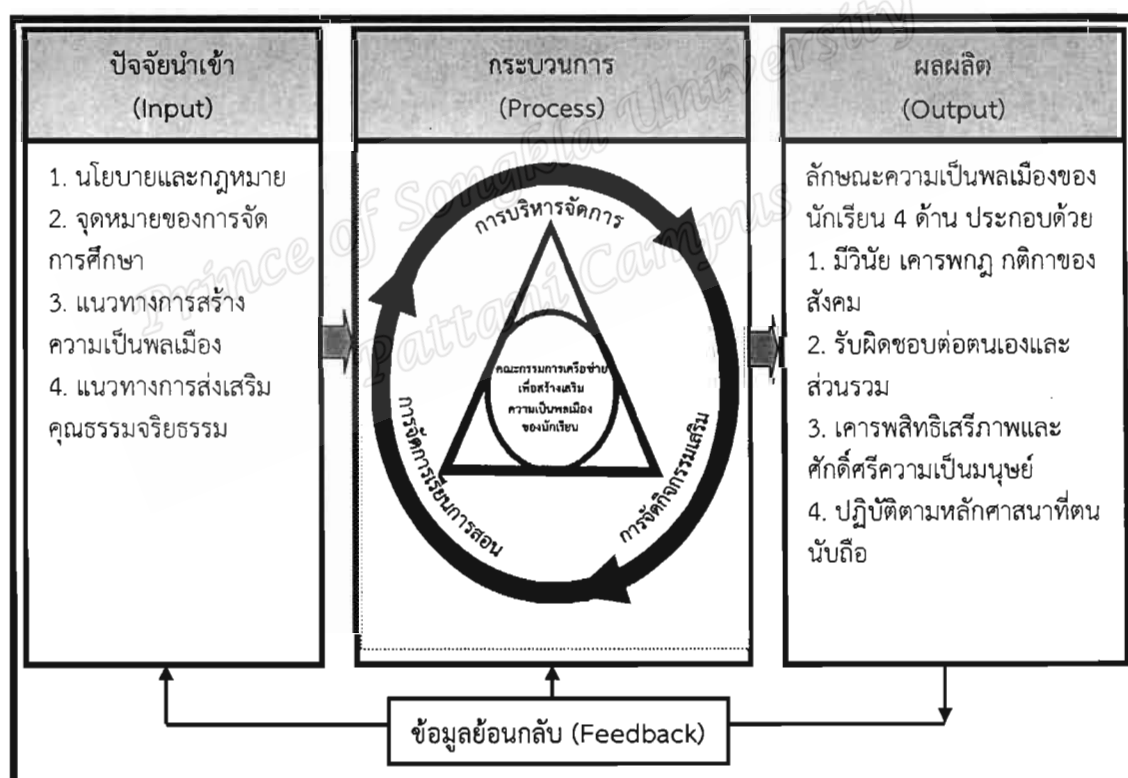
รายการที่ปรับปรุง	ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง
2. ด้านกระบวนการ (ต่อ)	6. การให้ข้อมูลย้อนกลับและการจัดกิจกรรมเสริมแรงควรทำ 2 ระยะ คือระยะแรก ขณะดำเนินการสร้างความเป็นพลเมืองและระยะหลังจากที่การสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนบรรลุเป้าหมายด้วย
3. ด้านผลผลิต	1. ควรมีการระบุลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนในชัดเจน อาจจะระบุลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนที่สังคมส่วนรวมต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียน 2. ไม่ควรใช้คำว่า “คุณลักษณะความเป็นพลเมือง” ให้ใช้คำว่า “ลักษณะความเป็นพลเมือง” 3. โรงเรียนควรมีลักษณะความเป็นพลเมืองร่วม เช่น ความมีวินัย ความรับผิดชอบ เป็นต้น 4. อาจนำลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนมา กำหนดเป็นลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน 5. ควรมีนियามคำจำกัดความของคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนให้ชัดเจน 6. ลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนควร คำนึงความเป็นสากลของประเทศและทั่วโลกด้วย เช่น ในเรื่องของการเคารพสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
4. ด้านภาพรวมของรูปแบบ	1. ตามรูปแบบองค์ประกอบทั้งสามด้านไม่ควรทำเป็นวงกลมซ้อนทับกัน ควรแยกออกจากกัน 2. ควรเพิ่มข้อมูลย้อนกลับ(Feedback) เข้าไปในรูปแบบด้วย

จากตาราง 8 พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านภาพรวมของรูปแบบ

หลังจากการดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังต่อไปนี้

1. ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ปรับนโยบายและกฎหมายเป็นข้อที่ 1 เนื่องจากเป็นประเด็นสำคัญประเด็นแรกที่จะต้องศึกษา และในข้อที่ 3 เปลี่ยนจากหลักสูตรการสร้างความเป็นพลเมือง เป็นแนวทางการสร้างความเป็นพลเมือง เนื่องจากสถานศึกษาบางแห่งไม่ได้จัดทำหลักสูตรการสร้างความเป็นพลเมือง แต่แนวทางการสร้างความเป็นพลเมืองของสถานศึกษาจะมีทุกแห่งเนื่องจากหน่วยงานต้นสังกัดได้มีหนังสือชี้แจงไปให้สถานศึกษาทุกแห่งเกี่ยวกับแนวทางการสร้างความเป็นพลเมือง
2. ด้านผลผลิต (Output) ปรับโดยเพิ่มลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนทั้ง 5 ด้าน
3. ด้านภาพรวม ปรับโดยแยกทั้ง 3 ด้านออกจากกัน ไม่ซ้อนทับกัน และเพิ่มข้อมูลย้อนกลับ (Feedback)

ผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงร่างรูปแบบตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิจึงได้ร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีรายละเอียดดังภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 ร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3. ผลการวิจัยระยะที่ 3 การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษา โดยการนำไปทดลองใช้และพัฒนาร่วมกับสถานศึกษา

ผู้วิจัยได้นำร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาไปทดลองใช้และพัฒนาร่วมกับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 9 เขตพื้นที่ โดยคัดเลือกสถานศึกษาในเขตพื้นที่ละ 1 โรงเรียน จะได้สถานศึกษาจำนวน 9 โรงเรียน โดยการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposeful Selection) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยได้นำร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาไปชี้แจงและอธิบายให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบได้เข้าใจถึงแนวดำเนินการของร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษา ณ สถานศึกษา ในเดือนพฤษภาคม 2560

2. ผู้วิจัยกำหนดการทดลองใช้และพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษา ร่วมกับสถานศึกษาเป็นเวลา 1 ภาคเรียน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560

3. ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา ดำเนินการตามร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาตามบริบทของสถานศึกษา และในระหว่างดำเนินการตามร่างรูปแบบให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา รวบรวมวิธีการดำเนินงาน ปัญหา แนวทางการแก้ปัญหาและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษา

4. ผู้วิจัยมีการติดตามและพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษา โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์โดยตรง (Face-To-Face) กับผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการเครือข่ายเพื่อการสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน เพื่อสอบถามวิธีการดำเนินงาน ปัญหา แนวทางการแก้ปัญหาและข้อเสนอแนะ นอกจากนี้ผู้วิจัยมีการศึกษาเอกสารของโรงเรียน เช่น แผนปฏิบัติการประจำปี รายงานโครงการ รายงานความก้าวหน้าการดำเนินการโครงการ แผนการสอน สื่อการสอน บันทึกการประชุมคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน โดยผู้วิจัยมีกำหนดการติดตามและพัฒนารูปแบบจำนวน 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2560 ครั้งที่ 2 ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2560 โดยมีเป้าหมายของการติดตามและพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ดังแสดงในตาราง 9

ตาราง 9 เป้าหมายของการติดตามและพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

เป้าหมายของการติดตามและพัฒนารูปแบบ	
ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2
1. การดำเนินงานด้านปัจจัยนำเข้า (Input) 2. การดำเนินงานด้านกระบวนการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง(Process) ประกอบด้วย 2.1 ด้านการบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง 2.1.1 การกำหนดกลยุทธ์ในการสร้างความเป็นพลเมือง 2.1.2 การแต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่าย 2.1.3 การกำหนดเป้าหมาย 2.1.4 การจัดทำข้อตกลง 2.1.5 การพัฒนาครูและบุคลากร 2.1.6 การพัฒนาสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ 2.1.7 การนิเทศ ติดตามและประเมินผล 2.1.8 การให้ข้อมูลย้อนกลับและการจัดกิจกรรมเสริมแรง 2.2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง 2.3 ด้านการจัดกิจกรรมเสริมเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง 3. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน	1. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานด้านกระบวนการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง (Process) ประกอบด้วย 3 ด้าน 1.1 ด้านการบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง 1.2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง 1.3 ด้านการจัดกิจกรรมเสริมเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง 2. การนิเทศ ติดตามและประเมินผล 3. การให้ข้อมูลย้อนกลับและการจัดกิจกรรมเสริมแรง 4. ลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนที่เกิดขึ้น (Output) 5. ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ 6. ประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบ

จากตาราง 9 การติดตามและพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาร่วมกับสถานศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ 2 ครั้ง แต่ครั้งก็จะกำหนดเป้าหมายในการติดตามและพัฒนารูปแบบร่วมกับสถานศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนินการของร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน

5. เมื่อครบกำหนดการทดลองใช้และพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษา ให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และประธานคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน ประเมินความเหมาะสมและความพึงพอใจที่มีต่อร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษา

6. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้และพัฒนารูปแบบร่วมกับสถานศึกษามาปรับปรุงร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลการติดตามและพัฒนารูปแบบ ครั้งที่ 1

เป้าหมายของการติดตามและพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาร่วมกับสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ในครั้งที่ 1 ประกอบด้วย

1. การดำเนินงานด้านปัจจัยนำเข้า (Input)
2. การดำเนินงานด้านกระบวนการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง(Process) ประกอบด้วย
 - 2.1 ด้านการบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง
 - 2.1.1 การกำหนดกลยุทธ์ในการสร้างความเป็นพลเมือง
 - 2.1.2 การแต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่าย
 - 2.1.3 การกำหนดเป้าหมาย
 - 2.1.4 การจัดทำข้อตกลง
 - 2.1.5 การพัฒนาครูและบุคลากร
 - 2.1.6 การพัฒนาสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้
 - 2.1.7 การนิเทศ ติดตามและประเมินผล
 - 2.1.8 การให้ข้อมูลย้อนกลับและการจัดกิจกรรมเสริมแรง
 - 2.2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง
 - 2.3 ด้านการจัดกิจกรรมเสริมเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง
3. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน

การติดตามและพัฒนารูปแบบ ครั้งที่ 1 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมโดยใช้การสัมภาษณ์โดยตรง (Face-To-Face) ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน นอกจากนั้นผู้วิจัยมีการศึกษาเอกสารของโรงเรียน จากการติดตามและพัฒนารูปแบบร่วมกับสถานศึกษา สามารถสรุปผลการทดลองใช้และพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษา ได้ดังต่อไปนี้

1. ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)

การดำเนินงานด้านปัจจัยนำเข้า (Input) มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สถานศึกษาได้มีการเตรียมความพร้อมภายในสถานศึกษาก่อนที่จะดำเนินการตามกระบวนการสร้างเสริมเป็นพลเมืองของนักเรียน โดยเน้นในเรื่องของการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อเป็นการสร้างความตระหนักและให้เห็นความสำคัญของการสร้างเสริมความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นกันทั้งระบบของสถานศึกษา จากการติดตามการดำเนินงานสถานศึกษาปรากฏผลดังต่อไปนี้

1.1 การดำเนินงานด้านปัจจัยนำเข้า (Input)

สถานศึกษาที่นำร่องรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาไปทดลองใช้ มีการศึกษาจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี หลักการเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม แนวทางการสร้างความเป็นพลเมือง เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในด้านความรู้ความเข้าใจของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ที่เกี่ยวข้อง เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของการสร้างเสริมความเป็นพลเมือง และทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการสร้างเสริมความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียน ตามที่ครูปัทมาณี 3 ได้กล่าวว่า

“...ผอ. ได้มีการชี้แจงเรื่องการดำเนินงานเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนในที่ประชุมครู ทำให้คณะครูได้รู้พร้อมกันว่าโรงเรียนมีการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ซึ่งเป็นเรื่องที่ดีของนักเรียนที่นั่นนะค่ะ นอกจากนั้นอธิบายให้เห็นความสำคัญของการสร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียน...”

และตามที่คุณครูบริหารสถานศึกษายะลา 1 ได้กล่าวว่า “...ผมให้คุณครูไปศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเป็นพลเมืองของนักเรียน รวมถึงหลักสูตรแกนกลางศึกษาขั้นพื้นฐานว่ามีส่วนไหนบ้างที่กล่าว ถึงการสร้างความเป็นพลเมือง ซึ่งผมว่าเป็นเรื่องที่ครูทุกคนจะต้องรู้อยู่แล้ว แต่ครูบางคนลืมเรื่องพวกนี้...”

และผู้บริหารสถานศึกษานราธิวาส 2 ได้กล่าวว่า “...ครูได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความเป็นพลเมือง และผมก็ได้สอบถามครูบางคนก็มีความสนใจที่ไปหาความรู้เพิ่มเติม บางครั้งก็ให้ความรู้ครูบ้างเวลาประชุม บางครั้งก็หาเอกสารเกี่ยวกับการสร้างความเป็นพลเมืองมาให้คุณครูได้เพิ่มเติมความรู้...”

นอกจากนี้ครูยะลา 3 ได้กล่าวว่า “...พวกเราได้ศึกษาแนวดำเนินการสร้างความเป็นพลเมือง และหนังสือสั่งการจากเขตพื้นที่เกี่ยวกับแนวการจัดการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองที่เน้นการปฏิบัติให้มากกว่าการเรียนรู้เฉพาะความรู้ในห้องเรียน และเราก็จะมาปรึกษากันถึงกิจกรรมอะไรบ้างที่จะให้ทำเด็กนักเรียนเกิดความเป็นพลเมืองได้บ้าง...”

จากการติดตามการดำเนินงานด้านปัจจัยนำเข้า (Input) จะเห็นได้ว่าสถานศึกษามีวิธีการเตรียมความพร้อมในเรื่องของการสร้างความรู้ความเข้าใจหลายวิธี เช่น การประชุมครูและบุคลากรของสถานศึกษา การศึกษาเอกสาร และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของครู เป็นต้น

1.2 ประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะของการดำเนินงานด้านปัจจัยนำเข้า (Input)

จากการติดตามและพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาร่วมกับสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาด้านปัจจัยนำเข้า (Input) มีรายละเอียดแสดงดังตาราง 10

ตาราง 10 ประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาของการดำเนินงานด้านปัจจัยนำเข้า (Input)

ลำดับ ที่	ประเด็นปัญหา	ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหา
1	ครูบางคนไม่เวลาที่จะไปศึกษา จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี หลักการเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม แนวทางการสร้างความเป็น พลเมือง เนื่องจากมีภาระงานสอนและ งานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย	ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการให้ความรู้ เกี่ยวกับนโยบายและกฎหมาย จุดหมายของการ จัดการศึกษา แนวทางการสร้างความเป็น พลเมือง เมื่อมีการประชุมครู หรือให้ครูได้มี โอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน
2	โรงเรียนไม่ได้มีการศึกษาลักษณะ ความเป็นพลเมืองของนักเรียนก่อนเข้ามา สู่การสร้างเสริมลักษณะความเป็น พลเมือง เพราะนักเรียนแต่ละคนมีระดับ ความเป็นพลเมืองแตกต่างกัน	ควรเพิ่มนักเรียนในชั้นของปัจจัยนำเข้าด้วย ซึ่งจะทำให้ครูได้ศึกษาลักษณะความเป็น พลเมืองของนักเรียนแต่ละคนก่อนที่จะเข้าสู่การ สร้างเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองในกับ นักเรียน

จากตาราง 10 พบว่าหลังการทดลองใช้ร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีประเด็นปัญหา 2 ประการ และได้ร่วมกันกำหนดข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนารูปแบบต่อไป

จากการติดตามและพัฒนารูปแบบร่วมกับสถานศึกษา สามารถสรุปวิธีการดำเนินการในชั้นของปัจจัยนำเข้า ได้ดังต่อไปนี้

(1) ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายชี้แจงจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี หลักการเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม แนวทางการสร้างความเป็นพลเมือง ในการประชุมครูและบุคลากรของสถานศึกษา

(2) การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม แนวทางการสร้างความเป็นพลเมือง

(3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันของครูและบุคลากรทางการศึกษา

(4) การศึกษาดูงานสถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างในเรื่องของการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และการสร้างความเป็นพลเมือง

2. ด้านกระบวนการ (Process)

การดำเนินงานด้านกระบวนการ (Process) มีการดำเนินงานหลักๆ อยู่ 3 ประการ ได้แก่
 1) การบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง 2) การจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง และ 3) การจัดกิจกรรมเสริมเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง ซึ่งแต่ละข้อมีรายละเอียดของการดำเนินงานดังนี้

2.1 การบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง

สถานศึกษามีการดำเนินงานดังต่อไปนี้

2.1.1 การกำหนดกลยุทธ์ในการสร้างความเป็นพลเมือง

โรงเรียนมีการกำหนดกลยุทธ์เพื่อการสร้างความเป็นพลเมืองโดยเฉพาะ เพื่อจะได้เป็นจุดเน้นในการสร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียน ดังเช่น ผู้บริหารสถานศึกษานราธิวาส 2 ได้กล่าวว่า “...เมื่อก่อนโรงเรียนได้ตั้งกลยุทธ์ไว้กว้างๆ เช่น ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน จัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ผมเลยตั้งกลยุทธ์ของโรงเรียนว่าพัฒนาผู้เรียนคุณภาพผู้เรียน และให้เป็นพลเมืองดีของสังคม...”

สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปัตตานี 1 กล่าวว่า “...โรงเรียนได้ประชุมครูแล้วเสนอให้โรงเรียนมีกลยุทธ์ที่เกี่ยวกับการสร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียน จึงเพิ่มลงในกลยุทธ์ข้อที่ 1 ของโรงเรียนว่า พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรมและมีความเป็นพลเมือง...”

ผู้บริหารสถานศึกษาปัตตานี 2 เสนอว่า “...เมื่อก่อนกลยุทธ์ในการสร้างความเป็นพลเมืองไม่มี แต่ตอนนี้โรงเรียนได้เพิ่มกลยุทธ์ที่เกี่ยวกับการสร้างความเป็นพลเมืองไว้ด้วยแล้ว ซึ่งได้กำหนดว่า สร้างการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีความรู้ตามมาตรฐาน มีคุณธรรม จริยธรรม และเป็นพลเมืองดีของสังคม...”

ผู้บริหารสถานศึกษายะลา 1 ได้กล่าวว่า “...กลยุทธ์ของโรงเรียนจะเน้นในเรื่องของคุณธรรม จริยธรรม ผมเลยแทรกความเป็นพลเมืองไว้ให้เป็นเรื่องเดียวกับการสร้างคุณธรรม จริยธรรม โดยกำหนดว่า พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานและเป็นพลเมืองดีของสังคมครับ...”

โดยสรุปสถานศึกษามีการกำหนดกลยุทธ์ในการสร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียน เพื่อเป็นกลยุทธ์หลักในการดำเนินงานของสถานศึกษาที่มีเป้าหมายก็คือการสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียน

2.1.2 การแต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน

โรงเรียนมีการแต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน เพื่อเป็นทีมงานที่ช่วยโรงเรียนในการขับเคลื่อนการสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ซึ่งแต่ละโรงเรียนได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการที่แตกต่างกันไป ซึ่งบางโรงเรียนได้เชิญบุคคลในชุมชนเข้ามาเป็นคณะกรรมการด้วย ดังเช่น ผู้บริหารสถานศึกษายะลา 1 กล่าวว่า “...การแต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ผมได้แต่งตั้งจาก

โต๊ะอิหม่าม ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า ผู้ใหญ่บ้าน และครู 2-3 คน ผมจะเลือกคนที่สามารถมาช่วยโรงเรียนได้จริง ๆ รวมทั้งตัวผมเองก็ประมาณ 10 คน โดยจะไม่เข้าช้อนกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน...”

แต่ผู้บริหารสถานศึกษาปัตตานี 1 ซึ่งได้แต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้กล่าวว่า “...คณะกรรมการเครือข่ายการสร้างความเป็นพลเมืองของโรงเรียนก็คือคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพราะอำนาจในการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาน่าจะมีแค่คณะกรรมการชุดนี้ชุดเดียว และเป็นคณะกรรมการที่มีความเข้มแข็ง สามารถช่วยเรื่องการสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนได้...”

สำหรับผู้บริหารสถานศึกษานราธิวาส 2 กล่าวว่า “...การแต่งตั้งคณะกรรมการของผมแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งโรงเรียนผมมีคณะกรรมการสถานศึกษาอยู่ 9 คน และผมได้แต่งตั้งผู้ปกครองเพิ่มอีก 3 คน แต่งตั้งครูเพิ่มอีก 2 คน และโต๊ะอิหม่ามเพิ่มอีก 1 คน รวมแล้วมีคณะกรรมการ 15 คน เพราะกรรมการสถานศึกษาเป็นทีมหลักที่คอยช่วยโรงเรียนอยู่แล้ว และที่แต่งตั้งเพิ่มก็จะได้มาเสริมในการได้สอดส่องดูแลเรื่องความเป็นพลเมืองของนักเรียนด้วย...”

สถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีการแต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนออกเป็นสามลักษณะ ดังนี้

- 1) สถานศึกษาให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน
- 2) สถานศึกษาใช้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักแล้วแต่งตั้งบุคคลอื่นเพิ่มเติม
- 3) สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนขึ้นมาใหม่ทั้งหมด

ซึ่งสามารถจำแนกจำนวนสถานศึกษาตามกลุ่ม ดังแสดงรายละเอียดในตาราง 11

ตาราง 11 แสดงจำนวนของสถานศึกษาตามกลุ่มของการแต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน

ลักษณะของการแต่งตั้งคณะกรรมการ	จำนวนสถานศึกษา(โรง)
1. แต่งตั้งจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	6
2. แต่งตั้งจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลัก แล้วแต่งตั้งบุคคลเพิ่มเติม	2
3. แต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนขึ้นมาใหม่	1

จากตาราง 11 พบว่า สถานศึกษามีการแต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างเป็นพลเมืองของนักเรียน จากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมากที่สุด จำนวน 6 โรง รองลงมาแต่งตั้งจาก

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลัก แล้วแต่งตั้งบุคคลเพิ่มเติม จำนวน 2 โรง และแต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนขึ้นมาใหม่ จำนวน 1 โรง

2.1.3 การกำหนดเป้าหมายในการสร้างลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูเกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายในการสร้างลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน จึงสามารถสรุปได้ว่าสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างได้มีการประชุมคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน เพื่อชี้แจงบทบาทของคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน และในการประชุมจะมีการกำหนดเป้าหมายในการสร้างลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน โดยให้สมาชิกในที่ประชุมได้เสนอลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ซึ่งแต่ละสถานศึกษามีความคล้ายคลึงกันในการกำหนดลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียน สามารถสรุปได้ดังนี้

ผู้บริหารสถานศึกษาปัตตานี 2 ได้กล่าวว่า “...ในที่ประชุมได้ให้สมาชิกช่วยกันพิจารณาว่าพฤติกรรมของนักเรียนของเราที่ยังไม่ดี ที่ต้องพัฒนามีอะไรบ้าง มีเสนอกี่มีหลายเรื่องนะ เช่น เรื่องความมีมารยาทดี ความสุภาพอ่อนน้อม ความสะอาด การพูดจา แต่ที่ประชุมก็ได้พิจารณาเลือกเรื่องของการมีวินัย ที่พวกเราต้องการพัฒนานักเรียนให้เกิดขึ้น ก็เพราะว่าถ้านักเรียนเรามีวินัยแล้วลักษณะที่พึงประสงค์อื่นก็จะเกิดขึ้น สามารถไปอยู่ที่ไหนก็ได้บนโลกนี้นะ...”

ผู้บริหารสถานศึกษานราธิวาส 3 ได้กล่าวว่า “...คณะกรรมการของเราได้ประชุมกันเพื่อเลือกความเป็นพลเมืองที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียน โดยช่วยกันเสนอและบอกเหตุผลว่าทำไม บางคนก็เสนอเรื่องของความมีระเบียบวินัย เพราะว่ามันนักเรียนเราขาดระเบียบวินัยมาก บางคนเสนอว่า นักเรียนเราไม่ค่อยมีความสามัคคี จึงต้องจัดกิจกรรมที่ช่วยสร้างความสามัคคีให้กับนักเรียน บางคนก็เสนอว่าเรื่องของความรับผิดชอบ เพราะว่ามันนักเรียนของเราไม่ค่อยมีความรับผิดชอบ แต่พอพิจารณาแล้วที่ประชุมจึงตกลงในเรื่องของความมีวินัย...”

สำหรับผู้บริหารศึกษายะลา 3 กล่าวว่า “...ในการเลือกลักษณะความเป็นพลเมืองที่โรงเรียนต้องการพัฒนาให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ในเรื่องของความมีวินัยมาเป็นอันดับแรกเลย ก็เพราะว่าความมีวินัยเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกคนต้องมี ถ้าทุกคนมีระเบียบวินัยชุมชน สังคมก็จะเป็นระเบียบเรียบร้อย ที่ประชุมจึงต้องการให้เด็กมีความมีวินัยเกิดขึ้น...”

ผู้บริหารสถานศึกษายะลา 2 กล่าวว่า “...ในที่ประชุมคณะกรรมการได้คัดเลือกเรื่องของความรับผิดชอบของนักเรียนที่จะต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นกับนักเรียน เนื่องจากนักเรียนยังอยู่ในวัยเรียนหนังสือ ความรับผิดชอบเป็นสิ่งสำคัญสำหรับนักเรียน ถ้านักเรียนมีความรับผิดชอบก็จะส่งผลถึงการเรียนของนักเรียนด้วย...”

ผู้บริหารสถานศึกษานราธิวาส 1 ได้กล่าวว่า “...โรงเรียนได้ประชุมคณะกรรมการเพื่อช่วยกันพิจารณาว่าลักษณะความเป็นพลเมืองอะไรที่เราต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียน แล้วสมาชิกในที่ประชุมก็ช่วยกันเสนอ แต่เราก็ได้มีมติเลือกเรื่องของความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่เราต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียน เพราะว่าความรับผิดชอบสามารถสร้างเกิดขึ้นกับนักเรียนได้ง่าย

โดยครูช่วยปลูกฝังได้ทุกวันและผู้ปกครองก็สามารถให้นักเรียนมีความรับผิดชอบงานบ้านเมื่อนักเรียนอยู่ที่บ้านได้...”

จึงสามารถสรุปลักษณะความเป็นพลเมืองที่สถานศึกษาได้กำหนดเป็นเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียนจากสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ดังแสดงรายละเอียดในตาราง 12

ตาราง 12 จำนวนสถานศึกษาที่กำหนดเป้าหมายในการสร้างลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน

ลักษณะความเป็นพลเมือง	จำนวนสถานศึกษา(โรง)
1. ความมีวินัย	6
2. ความรับผิดชอบ	3

จากตาราง 12 พบว่า สถานศึกษามีการกำหนดเป้าหมายในการสร้างลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน จำนวน 2 ลักษณะ คือ 1. ความมีวินัย จำนวน 6 โรง และ 2. ความรับผิดชอบ จำนวน 3 โรง

2.1.4 การจัดทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน

สถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ทุกโรงได้ดำเนินการจัดทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน โดยสถานศึกษาได้มีการทำข้อตกลงที่เป็นลายลักษณ์อักษร ในวันที่ประชุมคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียน ทั้งนี้เพื่อให้คณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนได้เกิดความตระหนักที่จะร่วมมือกับโรงเรียนในการสร้างลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนในทุก ๆ ด้าน ดังที่ผู้บริหารสถานศึกษานราธิวาส 2 กล่าวว่

“...ในการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา ผมก็ได้ชี้แจงเรื่องการพัฒนาความเป็นพลเมืองของนักเรียนของโรงเรียน และให้ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาได้ลงนามในบันทึกข้อตกลง เพื่อจะได้ร่วมกันพัฒนาความเป็นพลเมืองของนักเรียนด้วย...”

ซึ่งสอดคล้องกับผู้บริหารสถานศึกษายะลา 1 ที่กล่าวว่า “...ผมได้ประชุมคณะกรรมการแล้วได้สร้างบันทึกข้อตกลงระหว่างโรงเรียนและกรรมการว่าจะช่วยกันสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน...”

สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปัตตานี 3 กล่าวว่า “...ผมได้ทำข้อตกลงและได้อธิบายให้คณะกรรมการได้เข้าใจ และเห็นถึงความสำคัญของการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับคณะกรรมการในการสร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียน ซึ่งต้องช่วยกันทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน...”

ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษายะลา 3 ได้กล่าวว่า “...ผมทำบันทึกข้อตกลงร่วมกับคณะกรรมการเพื่อสร้างความร่วมมือในการสร้างความเป็นพลเมืองให้กับเด็ก ซึ่งผมว่าเป็นสิ่งดี เพราะว่าคณะกรรมการได้ช่วยโรงเรียนดูแลพฤติกรรมเด็กเมื่อเด็กอยู่นอกโรงเรียน และคณะกรรมการก็สามารถมาติดตามการดำเนินงานของโรงเรียนได้ตามข้อตกลงที่ทำร่วมกัน...”

โดยสรุปสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทุกโรงเรียนได้มีการทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับคณะกรรมการ เพื่อเป็นพันธะสัญญาในการสร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียน

2.1.5 การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างถึงวิธีการดำเนินการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษาและเสนอแนะแนวทางการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาที่คาดว่าจะสามารถทำได้ ซึ่งทำให้ได้วิธีการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาที่แตกต่างกันดังที่ผู้บริหารสถานศึกษาหมายเลข 1 กล่าวว่า

“...ที่โรงเรียนมีการพัฒนาครูในเรื่องของการสร้างความเป็นพลเมืองนั้น จะทำในโอกาสที่มีการประชุมครูทั้งโรงเรียน ที่ให้ครูทุกคนได้มีโอกาสรับรู้พร้อมกัน มีเรื่องที่เป็นความรู้ใหม่ๆ ก็จะชี้แจงในที่ประชุม หรือครูคนไหนไปอบรมมาก็ให้อธิบายให้ครูคนอื่นฟัง...”

และผู้บริหารสถานศึกษาหมายเลข 2 ได้กล่าวว่า “...การพัฒนาครูผมไม่ได้พาครูไปดูงานที่ไหนเลย แต่ให้ครูได้เรียนรู้กันเองภายในโรงเรียน ให้ครูได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ครูคนไหนที่มีความรู้ใหม่ๆ ก็มาเล่าให้เพื่อนครูฟัง...”

สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาหมายเลข 3 กล่าวว่า “...ผมให้ครูได้เรียนรู้ข่าวสารใหม่ นอกจากการแจ้งในที่ประชุมแล้ว ผมได้ส่งข่าวสารใหม่ๆ ผ่านทางกลุ่มไลน์ของโรงเรียน หรือครูส่งความรู้ได้ด้วย...”

และผู้บริหารสถานศึกษาหมายเลข 2 ได้เสนอว่า “...ในการพัฒนาครูนั้นทำได้หลายวิธี สำหรับในเรื่องของการเป็นพลเมืองนั้น สิ่งแรกที่เราควรส่งเสริมจะต้องให้ครูได้เรียนรู้เรื่องจรรยาบรรณความเป็นครูและปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กนักเรียน...”

นอกจากนั้นผู้บริหารสถานศึกษาหมายเลข 3 ได้กล่าวว่า “...ช่องทางในการพัฒนาครูมีหลายวิธี ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้จากอินเทอร์เน็ต จากโรงเรียนต้นแบบ นอกจากนั้นอาจจะเชิญผู้รู้มาให้ความรู้ครูเกี่ยวกับความรู้เรื่องพลเมือง...”

จากการติดตามการทดลองใช้รูปแบบสามารถสรุปวิธีการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา และในผู้บริหารสถานศึกษาและครูช่วยเสนอแนวทางการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาที่สามารถนำไปใช้ได้มีดังต่อไปนี้

1. การประชุมครูและบุคลากรทางการศึกษา
2. การศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบด้านการสร้างความเป็นพลเมือง
3. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูและบุคลากรทางการศึกษา
4. การส่งความรู้ผ่านกลุ่มโซเชียลมีเดียของสถานศึกษา
5. การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี
6. การเชิญผู้รู้มาให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นพลเมือง

2.1.6 การพัฒนาสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้

การพัฒนาสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนนั้น

ผู้บริหารสถานศึกษาปัทธานี 1 กล่าวว่า “...การจัดสภาพแวดล้อมที่ช่วยเสริมสร้างความเป็นพลเมืองนั้นที่โรงเรียนเน้นความเป็นมิตินัย เพราะฉะนั้นทุกห้องก็จะกฎ กติกา ข้อตกลงประจำห้องเรียนที่นักเรียนทุกคนในห้องจะปฏิบัติตาม ของโรงเรียนก็จะป้ายที่ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับความมิตินัย ความเป็นระเบียบของนักเรียน รวมทั้งมีภาพการแต่งกายที่ถูกต้องของนักเรียนเพื่อส่งเสริมความมิตินัย...”

สำหรับครูปัทธานี 3 กล่าวว่า “...เรามีการจัดแหล่งเรียนรู้ที่เป็นห้องประชาธิปไตยที่ให้นักเรียนได้เข้าหาความรู้เกี่ยวกับความเป็นประชาธิปไตยและความมิตินัยของนักเรียน ซึ่งในห้องก็จะมีความรู้เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีแผนผังสถานนักเรียน ที่มอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้นักเรียนแต่ละคนได้ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียน...”

และครูนราธิวาส 3 ได้กล่าวว่า “...การสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนนั้นโรงเรียนของเราเน้นการจัดป้ายนิเทศส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับความเป็นพลเมือง เช่น ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนของชาวมุสลิม และความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนเป็นคนดีของสังคม นอกจากนั้นก็มีการจัดป้ายนิเทศผลงานของนักเรียนที่มาจากจากการจัดการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง อาจจะเป็นแผนภาพ Mind mapping เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในโรงเรียนและวิธีแก้ปัญหา ซึ่งเป็นผลงานของนักเรียน...”

จากการติดตามการทดลองใช้รูปแบบสามารถสรุปวิธีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ ที่สามารถนำไปใช้ได้มีดังต่อไปนี้

1. การจัดทำกฎ ระเบียบ กติกาและข้อตกลงของสถานศึกษาที่เป็นลายลักษณ์อักษร และติดในบริเวณที่ทุกคนสามารถเห็นได้
2. การจัดป้ายนิเทศความรู้
3. การจัดป้ายนิเทศผลงานนักเรียน
4. การจัดห้องเรียนที่ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย

2.1.7 การนิเทศ ติดตามและประเมินผล

สถานศึกษามีการดำเนินการนิเทศ ติดตามและประเมินผล ที่คล้ายคลึงกัน ดังที่ ครูยะลา 1 ได้แสดงความคิดเห็นว่า “...ผู้บริหารมีกรนิเทศ ติดตามการดำเนินงานการสร้างเสริมความเป็นพลเมือง โดยการสอบถามความก้าวหน้าของการดำเนินกิจกรรม ผู้บริหารก็จะให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน เวลาเราไม่รู้ ไม่เข้าใจอะไรเราก็สอบถามจาก ผอ. ได้ ทำให้งานของสำเร็จได้ เช่น พฤติกรรมของเด็กบางคนที่ยังไม่เหมาะสม เช่น พฤติกรรมก้าวร้าว หรือชอบรังแกเพื่อน เมื่อเราจัดการไม่ได้ก็ต้องแจ้ง ผอ. เพื่อช่วยกันแก้ปัญหา...”

สอดคล้องกับความคิดของ ครูปัทธานี 2 ที่กล่าวว่า “...การนิเทศ ติดตามการดำเนินงานสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนมีความสำคัญต่อการดำเนินงานมาก บางครั้งผู้บริหารก็ทำการนิเทศด้วยตนเอง และบางทีก็มีมอบหมายให้ครูทำการนิเทศแทน เนื้อหาของการนิเทศ

ก็เกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียน การเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง หรือว่าการจัดโครงการความเป็นพลเมืองในห้องเรียน เพื่อเป็นการติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานของครู...”

และผู้บริหารสถานศึกษา ยะลา 3 ได้กล่าวว่า “...เวลาเราไปนิเทศการทำงาน ครูส่วนมากจะไปชวนคุยในเรื่องการทำงาน หรือไปแบบไม่เป็นทางการมากกว่า ครูก็จะรู้สึกเป็นกันเองมากกว่า การสร้างความเป็นพลเมืองให้กับเด็ก ครูเป็นบุคคลสำคัญมาก ดังนั้นเราจะต้องไปพูดคุย นิเทศ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิด สอบถามปัญหา และช่วยตัดสินใจแก้ปัญหาให้กับครู ทำให้ครูมีกำลังใจที่ดีในการทำงาน...”

นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษา นราธิวาส 2 ได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่า “...การนิเทศทำให้ผู้บริหารทราบความก้าวหน้าในการดำเนินงาน ทราบปัญหาอุปสรรคในการทำงาน เราก็จะได้ช่วยกันแก้ปัญหา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการแก้ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน ปัญหาที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของครู ปัญหาเรื่องการจัดกิจกรรมต่างๆ เราสามารถร่วมกันแก้ปัญหาได้...”

จะเห็นได้ว่าการนิเทศ ติดตามและประเมินผล มีความสำคัญต่อการดำเนินงานตามร่างรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน วิธีการนิเทศ ติดตามและประเมินผล ก็ขึ้นอยู่กับวิธีการของผู้บริหารสถานศึกษา เช่น การนิเทศแบบเป็นทางการ การนิเทศแบบไม่เป็นทางการ การนิเทศแบบพูดคุย ประชุม เป็นต้น

2.1.8 การให้ข้อมูลย้อนกลับและการจัดกิจกรรมเสริมแรง

สถานศึกษามีการให้ข้อมูลย้อนกลับและจัดกิจกรรมเสริมแรงให้กับนักเรียนที่มีลักษณะความเป็นพลเมือง ตามที่ ครูปัตตานี 3 ได้กล่าวว่า “...ในบางครั้งการจัดกิจกรรมให้กับนักเรียน จากการสังเกตก็จะเห็นว่านักเรียนบางคนที่สามารถพัฒนาตนเองให้มีลักษณะความเป็นพลเมืองได้ครูก็จะยกย่องชมเชย และจะมีนักเรียนที่ยังไม่เกิดความเป็นพลเมืองครูก็จะให้กำลังใจและชี้แนะแนวทางในการพัฒนาตนเองให้มีลักษณะความเป็นพลเมืองที่เหมาะสม...”

สำหรับ ครูนราธิวาส 1 กล่าวว่า “...ตัวดิฉันเองก็จะสังเกตพฤติกรรมนักเรียน ถ้านักเรียนมีความประพฤติดี มีความเป็นพลเมือง ดิฉันก็จะชมเชยต่อหน้าเพื่อนๆ แต่บางคนยังมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เช่น ยังขาดระเบียบวินัย ขาดความรับผิดชอบ ดิฉันก็จะอบรมตักเตือน และจะดูแลเขาเป็นพิเศษ...”

สอดคล้องกับความคิดของ ครูปัตตานี 1 ที่กล่าวว่า “...เราจะต้องพัฒนา นักเรียนทุกคนตามศักยภาพของเขา เช่น นักเรียนบางคนเป็นคนมีความรับผิดชอบ ช่วยเหลืองานครูได้ แต่บางคนยังไม่มี ความรับผิดชอบ เราก็จะต้องพัฒนาให้เขาเกิด ความรับผิดชอบได้ตามที่เขาทำได้ โดยการพูดคุย ให้กำลังใจ แนะนำให้กับเขา...”

นอกจากนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาปัตตานี 2 ได้เสนอว่า “...ที่โรงเรียนมีการให้กำลังใจและสร้างเสริมแรงทางบวกโดยการประกาศความดีของนักเรียนให้ครูและเพื่อนๆ ได้รู้ โดยเฉพาะตอนเช้าแถวตอนเช้า บางครั้งก็มีการมอบของรางวัลให้กับนักเรียนที่ทำความดี เพื่อจะได้เป็นตัวอย่างให้กับเพื่อนๆ...”

สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมให้ข้อมูลย้อนกลับและการจัดกิจกรรมเสริมแรง ที่หลากหลาย เช่น การยกย่องชมเชย การให้รางวัล การอบรมตักเตือน การให้กำลังใจ และการแจ้งให้ผู้ปกครองทราบ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นสร้างกำลังใจให้กับนักเรียนที่มีลักษณะความเป็นพลเมือง และเพื่อสร้างเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นกับนักเรียน

2.2 การจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง

สถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีวิธีการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองที่แตกต่างกัน โดยครูปัตตานี 1 ได้กล่าวว่า

“...การจัดการเรียนการสอนเรื่องความเป็นพลเมืองโรงเรียนได้กำหนดวิชาหน้าที่พลเมืองเป็นสาระเพิ่มเติม โดยกำหนดไว้ 1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ซึ่งทุกชั้นเรียนจะต้องเรียน...”

สำหรับครูยะลา 3 ได้กล่าวว่า “...ในเรื่องของการจัดการเรียนการสอนเรื่องความเป็นพลเมืองของนักเรียน ทางโรงเรียนของเราได้มีการบูรณาการเรื่องความเป็นพลเมืองไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ที่เราไม่ได้แยกวิชาหน้าที่พลเมืองเอาไว้โดยเฉพาะก็เพราะเรื่องของจำนวนชั่วโมงเรียนตามโครงสร้างของโรงเรียน...”

และครูนราธิวาส 2 กล่าวว่า “...การเรียนเรื่องหน้าที่พลเมืองซึ่งโรงเรียนไม่ได้กำหนดไว้เป็นวิชาเพิ่มเติมแต่มีการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งในกลุ่มสาระสังคมฯ จะมีหน่วยการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองอยู่แล้วด้วย...”

นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาปัตตานี 2 ได้กล่าวว่า “...ที่โรงเรียนนอกจากบูรณาการไว้ในทุกสาระการเรียนรู้แล้ว ยังมีพิเศษที่เราได้ให้ทุกชั้นเรียนโดยใช้โครงงานที่เน้นความมีวินัยของนักเรียน แต่ละห้องเรียนก็จะมีโครงงานประจำห้อง...”

และผู้บริหารสถานศึกษายะลา 1 ได้กล่าวว่า “...โรงเรียนจัดให้มีวิชาเพิ่มเติม ชื่อรายวิชาหน้าที่พลเมือง ในทุกชั้นเรียน แต่ที่น่าสนใจในตอนนี้ผมมีความคิดอยากให้ครูทำผลงานหรือนวัตกรรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่สร้างลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน เพื่อนำไปเลื่อนวิทยฐานะให้สูงขึ้น...”

ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเรื่องของการจัดการเรียนการสอนความเป็นพลเมือง จึงสามารถสรุปวิธีการที่การจัดการเรียนการสอนเรื่องความเป็นพลเมืองได้ดังนี้

- 1) การกำหนดเป็นสาระเพิ่มเติม ในชื่อรายวิชาหน้าที่พลเมือง
- 2) การจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- 3) การบูรณาการเรื่องความเป็นพลเมืองในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
- 4) การส่งเสริมให้ครูสร้างนวัตกรรมด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน
- 5) การจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงาน

2.3 การจัดกิจกรรมเสริมเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง

การจัดกิจกรรมเสริมที่ช่วยเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียน สถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างได้มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งบางกิจกรรมก็เป็นโครงการที่ได้บรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา บางกิจกรรมก็เป็นกิจกรรมที่สถานศึกษาให้นักเรียนไปปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวัน และบางกิจกรรมก็เป็นกิจกรรมที่สถานศึกษาจะต้องจัดขึ้นตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูทั้ง 9 โรงเรียน และทำการศึกษาจากเอกสารของสถานศึกษา เช่น แผนปฏิบัติการประจำปี รายงานความก้าวหน้าการดำเนินการโครงการ เป็นต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปกิจกรรมเสริมที่ช่วยเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนที่สถานศึกษาได้ดำเนินการมีดังต่อไปนี้

2.3.1 การสร้างวัฒนธรรมในโรงเรียนและห้องเรียน เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนได้ทำการตกลงกับนักเรียนทุกคนว่าจะต้องปฏิบัติตามข้อตกลงของโรงเรียนและห้องเรียน วัฒนธรรมระดับโรงเรียน ได้แก่ นักเรียนจะต้องรู้ช่วงเวลาในการทำกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน เช่น เวลามาโรงเรียน เวลาทำกิจกรรมหน้าเสาธง เวลาเข้าเรียนวิชาแรก เวลาพักกลางวัน เวลาเลิกเรียน นอกจากนี้นักเรียนจะต้องรู้เกี่ยวกับเครื่องแต่งกายที่ถูกต้องของโรงเรียน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นวัฒนธรรมที่โรงเรียนได้ทำข้อตกลงกับผู้ปกครองนักเรียนและนักเรียน สำหรับในระดับห้องเรียน วัฒนธรรมของห้องเรียนเกิดจากการกำหนดข้อตกลงประจำห้องเรียนที่นักเรียนในห้องเรียนนั้นเป็นผู้กำหนดเอง เช่น การไม่พูดภาษาถิ่นในห้องเรียน พูดคำสุภาพ ไม่พูดคำหยาบ ปิดไฟฟ้า พัดลม และโทรทัศน์เมื่อเลิกใช้ ต้องขออนุญาตคุณครูทุกครั้งเมื่อออกนอกห้องเรียน การกำหนดผู้รับผิดชอบทำความสะอาดห้องเรียนประจำวัน ไม่วิ่งเล่นและส่งเสียงดังในห้องเรียน ช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดของห้องเรียน เป็นต้น

2.3.2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย ประกอบไปด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้

1) กิจกรรมสภานักเรียน ซึ่งกิจกรรมสภานักเรียนก็จะมีการดำเนินงาน ได้แก่ การเลือกตั้งประธานนักเรียนและคณะกรรมการสภานักเรียน การกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสภานักเรียนแต่ละฝ่าย มีการประชุมคณะกรรมการสภานักเรียน เมื่อมีกิจกรรมสำคัญ ๆ ของสถานศึกษาก็จะมีคณะกรรมการนักเรียนมาช่วยปฏิบัติหน้าที่ เช่น เมื่อมีผู้บริหารระดับสูงมาเยี่ยม คณะกรรมการสภานักเรียนก็จะทำหน้าที่เป็นฝ่ายต้อนรับ ฝ่ายอำนวยความสะดวกต่าง ๆ นอกจากนั้นคณะกรรมการสภานักเรียนก็ยังมีหน้าที่ในการดำเนินกิจกรรมหน้าเสาธงในตอนเช้าของทุกวัน ช่วงพักกลางวันก็จัดระเบียบในการรับประทานอาหารกลางวัน และยังมีหน้าที่คอยควบคุมการทำความสะอาดบริเวณที่รับผิดชอบของนักเรียนแต่ละชั้นเรียน มีหน้าที่ในการสังเกตพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน คณะกรรมการสภานักเรียนเป็นผู้นำนักเรียนในการพัฒนาและบำเพ็ญประโยชน์ในสถานที่สำคัญของชุมชน

2) กิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย สถานศึกษาได้มี

การจัดห้องประชาธิปไตย ภายในห้องก็จะมีสื่อความรู้เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย เช่น แผ่นพับ ป้ายความรู้ หนังสือ สื่อที่ครูผลิตขึ้น เป็นต้น นอกจากนั้นห้องประชาธิปไตยก็จะเป็นห้องประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา และใช้เป็นสถานที่จัดกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย เช่น การแข่งขันการตอบปัญหาเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย การจำลองการเลือกตั้ง และการจัดทำกล่องรับความคิดเห็นของนักเรียน เป็นต้น

2.3.3 การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ประกอบไปด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้

1) กิจกรรมบันทึกความดีและธนาคารความดี เป็นกิจกรรมที่ฝึกฝนให้

นักเรียนได้ประพฤติปฏิบัติตนในการทำความดีต่อเพื่อน ครู สถานศึกษา พ่อแม่และบุคคลอื่นๆ โดยนักเรียนทุกคนก็จะมีสมุดบันทึกความดี เพื่อบันทึกความดีที่ตนเองได้ทำในแต่ละวันอย่างน้อยวันละ 1 รายการ โดยถ้านักเรียนทำความดีที่โรงเรียนก็ให้ครูเป็นผู้รับรองการทำความดี แต่ถ้านักเรียนทำความดีที่บ้านก็ให้ผู้ปกครองเป็นผู้รับรองการทำความดีนั้น เมื่อสิ้นภาคเรียนครูก็จะสรุปผลการทำความดีของนักเรียนคัดเลือกนักเรียนที่ทำความดีมากที่สุด ห้องเรียนละ 1 คน แล้วโรงเรียนก็จะมอบเกียรติบัตรและของรางวัลให้นักเรียน เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนเป็นคนดีของนักเรียนที่จะนำไปสู่การเป็นพลเมืองที่ดีในอนาคต

2) กิจกรรมวันสำคัญ สามารถจัดกลุ่มของกิจกรรมวันสำคัญได้ดังต่อไปนี้

(1) กิจกรรมวันสำคัญที่แสดงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ เช่น

กิจกรรมไหว้ครู กิจกรรมวันพ่อ กิจกรรมวันแม่ เป็นต้น ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงความกตัญญูต่อบุคคลที่ตนมีพระคุณ ซึ่งควรจะได้แสดงออกทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ให้นักเรียนได้ระลึกถึงพระคุณของคุณครู พ่อแม่ และผู้ปกครอง

(2) กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาและประเพณีท้องถิ่น เช่น กิจกรรมวัน

เข้าพรรษา กิจกรรมถือศีลลดและละศีลลด กิจกรรมวันฮารีรายอ วันลอยกระทง เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้าใจกิจกรรมสำคัญทางศาสนา สืบทอดวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น บางกิจกรรมก็นำนักเรียนออกไปร่วมกิจกรรมกับชุมชน เช่นวันเข้าพรรษา ครูก็นำนักเรียนออกไปถวายเทียนพรรษา ณ วัดที่ใกล้เคียงกับโรงเรียน บางกิจกรรมทางโรงเรียนก็นำวิทยากรท้องถิ่นมาให้ความรู้แก่นักเรียน เช่น กิจกรรมวันถือศีลลดและการละศีลลด ก็อาจจะเชิญผู้นำศาสนามาให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนในการถือศีลลดและการละศีลลด เป็นต้น

(3) กิจกรรมวันสำคัญอื่นๆ เช่น วันต่อต้านยาเสพติด วันงดสูบบุหรี่โลก วันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งกิจกรรมอื่นเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ช่วยในเรื่องของการห่างไกลจากยาเสพติด ได้รู้โทษของการติดยาเสพติดและบุหรี่ เห็นประโยชน์ของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งโรงเรียนมีวิธีการจัดกิจกรรมนี้เช่น การเดินรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด การรณรงค์การไม่สูบบุหรี่ การจัดป้ายความรู้ การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับโทษของการติดยาเสพติด โทษของการสูบบุหรี่ ความรู้เกี่ยวกับโทษของการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประโยชน์ของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

3) กิจกรรมโครงงานคุณธรรม โรงเรียนจัดให้มีโครงงานคุณธรรมทุกห้องเรียน โดยให้นักเรียนเป็นผู้กำหนดโครงงานขึ้นมาเองซึ่งพิจารณาจากประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน

โดยมีประจำชั้นเป็นที่ปรึกษาโครงการ นักเรียนแต่ละชั้นก็จะกำหนดวิธีการดำเนินโครงการของห้องเรียนตนเอง เช่น โครงการนวดเพราะเสนาหุ โครงการวางรองเท้าก่อนเข้าห้อง โครงการเพื่อนช่วยเพื่อน โครงการห้องฉันสะอาด โครงการยิ้มให้ทั่วทั้งห้อง โครงการของหายได้คืน โครงการยกมือก่อนพูด โครงการประหยัดไฟในห้องฉัน เป็นต้น ทั้งนี้กิจกรรมโครงการสามารถช่วยปลูกฝังลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนได้โดยเริ่มจากในห้องเรียนก่อนโดยครูประจำชั้นเป็นผู้ที่จะคอยช่วยเหลือนักเรียนในการจัดกิจกรรมโครงการคุณธรรม

4) กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์และจิตอาสา โดยโรงเรียนได้จัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์และจิตอาสาเพื่อส่วนรวม ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์และจิตอาสาที่จัดภายในโรงเรียนได้แก่ การเก็บขยะและทำความสะอาดภายในโรงเรียน การทำสื่อนาครเรียน การปลูกต้นไม้ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ที่จัดภายนอกโรงเรียน ได้แก่ การทำความสะอาดสถานที่สำคัญ การเก็บขยะริมถนนและในแม่น้ำ ทั้งนี้กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์เป็นกิจกรรมที่ช่วยขัดเกลาจิตใจของนักเรียนให้มีความเมตตา กรุณา มีความเสียสละ เห็นประโยชน์ของส่วนรวมมาก่อนและมีจิตสาธารณะเพื่อช่วยสร้างสรรค์สังคมส่วนรวมให้น่าอยู่ขึ้น โดยโรงเรียนได้กำหนดให้นักเรียนทุกคนต้องเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์และจิตอาสาอย่างน้อยปีละ 10 ครั้ง

5) กิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรม การจัดค่ายคุณธรรม จริยธรรมเป็นกิจกรรมที่ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ต่อตนเองและสังคม มีใจเมตตา ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับเพื่อนมนุษย์ สามารถนำสิ่งที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข โรงเรียนมีวิธีการจัดกิจกรรมโดยนักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธก็จะไปเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรม ณ วัดที่ใกล้เคียงโรงเรียน โดยมีพระสงฆ์เป็นวิทยากร สำหรับนักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลามก็จะเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรม ณ ที่โรงเรียนโดยมีการเชิญวิทยากรทางศาสนาอิสลามมาเป็นวิทยากร

2.3.4 การจัดกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบไปด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้

1) กิจกรรมออมทรัพย์ รู้จักความพอประมาณ และความมีเหตุผลในการรู้จักใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น โดยโรงเรียนมีวิธีการดำเนินกิจกรรมออมทรัพย์ดังนี้ นักเรียนก็จะนำเงินที่เหลือในแต่ละวัน หรือเงินที่ผู้ปกครองให้มาเพื่อกิจกรรมออมทรัพย์โดยเฉพาะ ให้กับคุณครูประจำชั้น ครูประจำชั้นก็จะรวบรวมจนครบ 1 เดือน แล้วนำไปให้ผู้รับผิดชอบกิจกรรมออมทรัพย์ของโรงเรียนไปฝากที่ธนาคาร กิจกรรมออมทรัพย์ของโรงเรียนสามารถเสริมสร้างคุณลักษณะการรู้จักประหยัดอดออมของนักเรียนได้เป็นอย่างดี

2) กิจกรรมส่งเสริมอาชีพ การจัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพ ได้แก่ การปลูกผัก การเลี้ยงสัตว์ การผลิตน้ำยาล้างจาน การทำน้ำหมักชีวภาพ การทำอาหารท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต และใช้เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพในครัวเรือนในอนาคต การพอมี พอกินและพึ่งตนเองได้ รู้จักปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี โดยโรงเรียนอาจเชิญวิทยากรภายนอกมาถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนและนักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างพอเพียงได้

2.3.5 การจัดกิจกรรมโรงเรียนสีขาวปลอดสารเสพติดและอบายมุข

กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด อบายมุข และปัจจัยเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นกับนักเรียน โดยโรงเรียนมีวิธีการดำเนินงานดังนี้ มีการให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด โดยเชิญวิทยากรมาให้ความรู้กับนักเรียน มีการกำหนดมาตรการการเฝ้าระวัง เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนต้องจัดให้นักเรียนแกนนำเพื่อสอดส่องพฤติกรรมของเพื่อนนักเรียนด้วยกัน มีการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการจัดระเบียบและสำรวจพื้นที่เสี่ยงภายในและภายนอกโรงเรียน โดยจัดสภาพสิ่งแวดล้อมไม่ให้เอื้อต่อการไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด นอกจากนั้นการสร้างเครือข่ายผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำทางศาสนา ในชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการดำเนินงานตามโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียน

2.3.6 การจัดกิจกรรมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

โรงเรียนจะดำเนินการดูแล ช่วยเหลือ เฝ้าระวัง แก้ไข ส่งเสริมและพัฒนา นักเรียนทุกคน ซึ่งโรงเรียนมีแนวทางการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน ตั้งแต่การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน ส่งเสริมพัฒนา ป้องกันและแก้ไขปัญหายา และส่งต่อนักเรียน เพื่อให้ นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รอดพ้นจากสภาวะวิกฤตต่างๆ ได้อย่างปลอดภัยทำให้นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึง และตรงตามสภาพปัญหา เกิดสัมพันธภาพที่ดีและมีความอบอุ่นระหว่างครู นักเรียนและผู้ปกครอง ทำให้นักเรียนเกิดการพัฒนาได้ตรงกับความสามารถ เรียนรู้เต็มตามศักยภาพ มีคุณธรรมจริยธรรม มีทักษะในการดำเนินชีวิต และความสุขในการดำเนินชีวิต

2.3.7 การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งประกอบด้วย 2 กิจกรรม ดังนี้

1) กิจกรรมแนะแนว

โรงเรียนจัดให้มีกิจกรรมแนะแนวทุกชั้นเรียน ชั้นเรียน ละ 1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ โดยให้ครูประจำชั้นเป็นผู้จัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน กิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ค้นพบ รู้จักตัวเอง เข้าใจ รักและเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น สามารถพัฒนา ศักยภาพของตนเองอย่างเหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ศีลธรรม จริยธรรม มีทักษะการดำเนินชีวิต รู้จักคิด ตัดสินใจ เลือกวิธีที่จะเผชิญและแก้ปัญหาอย่างถูกต้อง และเหมาะสม สามารถวางแผนชีวิต วางแผนการศึกษาต่อและประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับตนเอง เป็นพลเมืองที่ดีที่สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2) กิจกรรมนักเรียน

โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมนักเรียนออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

(1) กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี

โรงเรียนจัดให้มีกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี ซึ่งนักเรียนทุกคนต้องร่วมกิจกรรม ยกเว้นนักเรียนระดับปฐมวัย โดยโรงเรียนจัดให้มีเวลาจัดกิจกรรม 1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เป็นกิจกรรมความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีระเบียบวินัย สามารถบังคับใจตนเองได้

สามารถพึ่งตนเองได้ มีความเต็มใจและสามารถช่วยเหลือชุมชน และบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นได้ทุกเมื่อ เข้าร่วมพัฒนาสังคม ยอมรับและให้ความเคารพในเกียรติและศักดิ์ศรีของผู้อื่น และเพื่อนมนุษย์ทุกคน

(2) กิจกรรมชุมชน

การจัดกิจกรรมชุมชน ตามโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาได้ กำหนดให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมชุมชน 1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ กิจกรรมชุมชนเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความถนัด ความสนใจ ตามความต้องการของผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการเติมเต็มความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ของผู้เรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อการค้นพบความถนัดความสนใจ ของนักเรียน และพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพ ตลอดจนการพัฒนาทักษะของสังคม มีมนุษยสัมพันธ์ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และปลูกฝังจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม เช่น ชุมชนกีฬา ชุมชนดนตรีไทย ชุมชนวิทยาศาสตร์ ชุมชนห้องสมุด ชุมชนอนุรักษ์ธรรมชาติ ชุมชนคอมพิวเตอร์ ชุมชนนักประดิษฐ์ เป็นต้น

ผลการติดตามและพัฒนารูปแบบ ครั้งที่ 2

เป้าหมายของการติดตามและพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาร่วมกับสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ในครั้งที่ 2 ประกอบด้วย

1. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานด้านกระบวนการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง
3 ด้าน ประกอบด้วย

- 1.1 ด้านการบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง
- 1.2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง
- 1.3 ด้านการจัดกิจกรรมเสริมเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง
2. การนิเทศ ติดตามและประเมินผล
3. การให้ข้อมูลย้อนกลับและการจัดกิจกรรมเสริมแรง
4. ลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนที่เกิดขึ้น
5. ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ
6. ประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบ

การติดตามและพัฒนารูปแบบ ครั้งที่ 2 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมโดยใช้การสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา และครู นอกจากนั้นมีการศึกษาเอกสารของโรงเรียน และให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และประธานคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองตอบแบบประเมิน จากการติดตามและพัฒนารูปแบบร่วมกับสถานศึกษา สามารถสรุปผลการทดลองใช้และพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษา ได้ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานด้านกระบวนการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ประกอบด้วย

1.1 ด้านการบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง

การติดตามและพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาร่วมกับสถานศึกษาด้านการบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง สามารถสรุปประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหา ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงในตาราง 13

ตาราง 13 ประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาด้านการบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง

ลำดับ ที่	ประเด็นปัญหา	ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหา
1	การกำหนดโครงการ	การจัดโครงการที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ควรมีการระบุลักษณะความเป็นพลเมืองที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียนอย่างชัดเจน
2	การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา	1. ควรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารควรมีการกระตุ้นหรือหาวิธีการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ 2. ถ้ามีครูย้ายเข้ามาใหม่ก็จำเป็นต้องพัฒนาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนด้วย
3	การพัฒนาสภาพแวดล้อม	ให้ครู นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ช่วยเสริมสร้างความเป็นพลเมือง และมีการปรับปรุงซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพดีอยู่เสมอ

จากตาราง 13 พบว่าหลังการทดลองใช้ร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้านการบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง มีประเด็นปัญหา 3 ประการ และได้ร่วมกันกำหนดข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนารูปแบบต่อไป

1.2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง

การติดตามและพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาร่วมกับสถานศึกษาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สามารถสรุปประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหา ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงในตาราง 14

ตาราง 14 ประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ลำดับ ที่	ประเด็นปัญหา	ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหา
1	การประเมินลักษณะความเป็น พลเมืองของนักเรียนที่เกิดขึ้นเมื่อ นักเรียนได้เรียนในแต่ละเนื้อหา ยัง ไม่ทำให้ทราบลักษณะความเป็น พลเมืองของนักเรียนที่เกิดขึ้นอย่าง แท้จริง	ครูทุกคนควรมีแบบประเมินที่หลากหลายในการ ประเมินลักษณะความเป็นพลเมืองที่เกิดขึ้นกับ นักเรียน เช่น แบบทดสอบ แบบสังเกตพฤติกรรม แบบประเมินตนเอง แบบประเมินชิ้นงานนักเรียน และควรใช้วิธีการพูดคุยกับนักเรียนควบคู่ไปด้วย หรือซักถามครูคนอื่น ๆ ถึงพฤติกรรมของนักเรียนแต่ ละคน

จากตาราง 14 พบว่าหลังการทดลองใช้ร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริม
ความเป็นพลเมืองของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง มีประเด็น
ปัญหา 1 ประการ และได้ร่วมกันกำหนดข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนารูปแบบต่อไป

1.3 ด้านการจัดกิจกรรมเสริมเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง

การติดตามและพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเป็น
พลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาร่วมกับสถานศึกษาด้านการจัดกิจกรรมเสริม สามารถสรุปประเด็น
ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหา รายละเอียดดังแสดงในตาราง 15

ตาราง 15 ประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาด้านการจัดกิจกรรมเสริม

ลำดับ ที่	ประเด็นปัญหา	ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหา
1	การจัดกิจกรรมบางกิจกรรมจัด เฉพาะนักเรียนบางกลุ่ม ไม่ได้จัด ให้กับนักเรียนทุกคน	ควรจัดกิจกรรมที่นักเรียนทุกคนสามารถเข้าร่วม ได้ เพื่อจะได้พัฒนานักเรียนไปพร้อม ๆ กันทั้งหมด

จากตาราง 15 พบว่าหลังการทดลองใช้ร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริม
ความเป็นพลเมืองของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดน
ภาคใต้ ด้านการจัดกิจกรรมเสริมเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง มีประเด็นปัญหา 1 ประการ และได้
ร่วมกันกำหนดข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนารูปแบบต่อไป

2. การนิเทศ ติดตามและประเมินผล

การติดตามและพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาร่วมกับสถานศึกษาในเรื่องของการนิเทศ ติดตามและประเมินผลสถานศึกษา มีการดำเนินงาน ดังนี้

2.1 การนิเทศติดตามการดำเนินการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียน

สถานศึกษามีการจัดการแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศติดตามการดำเนินการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของสถานศึกษา เพื่อทำการนิเทศ ติดตามการดำเนินของสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมความเป็นพลเมือง มีการนิเทศติดตามการจัดการเรียนการสอน นิเทศการดำเนินงานโครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมความเป็นพลเมือง การนิเทศการพัฒนาตนเองของครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งคณะกรรมการนิเทศติดตามจะมีหน้าที่ติดตามความก้าวหน้า ช่วยแก้ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในขณะดำเนินงาน

2.2 การประเมินผลลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน

สถานศึกษามีคู่มือการวัดประเมินผลลักษณะความเป็นพลเมืองของสถานศึกษาและดำเนินการตามแนวทางของตนเอง ตามลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมเสริมของแต่ละสถานศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และเหมาะสมกับความรู้ความสามารถของนักเรียนแต่ละคน แต่สำหรับเครื่องมือประเมินผลของแต่ละสถานศึกษาจะมีความแตกต่างกัน สามารถรวบรวมการประเมินความเป็นพลเมืองได้ดังต่อไปนี้

- 1) การประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้
- 2) การประเมินผลลักษณะความเป็นพลเมืองในการบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้
ต่าง ๆ
- 3) การประเมินผลการจัดทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมความเป็นพลเมือง
- 4) การประเมินผลโครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสร้างเสริมความเป็นพลเมือง
- 5) การประเมินผลลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนจากการสอบถามคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง

จากการทดลองใช้และพัฒนารูปแบบร่วมกับสถานศึกษา ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาด้านการนิเทศ ติดตามและประเมินผล ซึ่งรายละเอียดดังแสดงในตาราง 16

ตาราง 16 ประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาด้านการนิเทศ ติดตามและประเมินผล

ลำดับ ที่	ประเด็นปัญหา	ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหา
1	1. การประเมินลักษณะความเป็น พลเมืองของนักเรียน จำเป็นต้องใช้ เวลาในการประเมิน และใช้ เครื่องมือที่หลากหลายเพื่อให้ได้ ข้อมูลที่แท้จริงเกี่ยวกับตัวนักเรียน	ควรรหาเครื่องมือในการประเมินและใช้วิธีการ ประเมินที่หลากหลายเพื่อที่จะทำได้ข้อมูลที่ถูกต้อง เช่น อาจใช้วิธีการสอบถามข้อมูลจากคุณครูหลาย ๆ คน เกี่ยวกับนักเรียนคนเดียว
2	2. ความต่อเนื่องของการนิเทศ การ นิเทศไม่เป็นไปตามกำหนด เนื่องจากมีงานอื่นเข้ามาแทรก ทำให้ ให้ผู้บริหารและครูที่รับผิดชอบไม่ได้ ดำเนินการนิเทศ	ผู้บริหารสถานศึกษาอาจใช้วิธีการนิเทศที่ หลากหลาย เช่น ใช้วิธีนิเทศตอนประชุมครูทั้ง โรงเรียน โดยการให้ครูแต่ละคนรายงานผลการ ดำเนินของตนเอง หรืออาจใช้วิธีการให้ครูจับคู่กัน แล้วสลับกันนิเทศ หรืออาจให้ทำแบบบันทึกการ นิเทศด้วยตนเองและรายงานให้ผู้บริหารสถานศึกษา ทราบ หลังจากนั้นผู้บริหารสถานศึกษาอาจไปนิเทศ ด้วยตนเองอีกครั้ง

จากตาราง 16 พบว่าหลังการทดลองใช้ร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริม
ความเป็นพลเมืองของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ ด้านการนิเทศ ติดตามและประเมินผล มีประเด็นปัญหา 2 ประการ และได้ร่วมกัน
กำหนดข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนารูปแบบต่อไป

3. การให้ข้อมูลย้อนกลับและการจัดกิจกรรมเสริมแรง

สถานศึกษามีการให้ข้อมูลย้อนกลับและจัดกิจกรรมเสริมแรงที่แตกต่างกันไป สามารถ
สรุปได้ดังต่อไปนี้

3.1 การสร้างความใกล้ชิด เอาใจใส่นักเรียนเป็นรายบุคคล

ผู้บริหารสถานศึกษา และครูทุกคนมีการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับนักเรียนมีการ
ทักทาย พูดคุยซักถามเกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้ เรื่องครอบครัว เพื่อสร้างความใกล้ชิดกับนักเรียน เมื่อ
นักเรียนมีปัญหาในเรื่องต่าง ๆ ก็จะกล้าที่จะปรึกษา และครูก็จะได้ช่วยแก้ปัญหาได้ทันทั่วทั้ง

3.2 การพูดคุยกับนักเรียนเพื่อให้นักเรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีการพูดคุยกับนักเรียนเพื่อให้นักเรียนได้ปรับเปลี่ยน
พฤติกรรม โดยใช้วิธีการพูดในที่ประชุมใหญ่ของโรงเรียนที่มีนักเรียนทุกคนอยู่พร้อมกัน โดยผู้บริหาร

และครูจะพูดในประเด็นปัญหาพฤติกรรมของนักเรียนโดยภาพรวมของโรงเรียน และให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของโรงเรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

3.3 การยกย่องชมเชยและให้กำลังใจนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่ดีขึ้น

สถานศึกษามีการคัดเลือกนักเรียนที่มีลักษณะความเป็นพลเมืองที่โดดเด่น สามารถเป็นแบบอย่างให้กับนักเรียนคนอื่นได้ มีการประกาศเกียรติคุณต่อนักเรียนคนอื่นๆ และในที่ประชุมผู้ปกครอง โดยสถานศึกษาทำการคัดเลือกนักเรียนที่มีลักษณะความเป็นพลเมืองในระดับดีเด่น ทุกชั้นเรียน แล้วสถานศึกษาจัดทำใบประกาศเกียรติคุณให้กับนักเรียน และทำพิธีมอบในวันประชุมผู้ปกครอง เพื่อได้เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับนักเรียนคนอื่นๆ และเป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ผู้ปกครองของนักเรียน

3.4 การรายงานพฤติกรรมของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ

โรงเรียนมีการรายงานพฤติกรรมนักเรียนทุกคนให้กับผู้ปกครองทราบในวันประชุมผู้ปกครองก่อนปิดภาคเรียนที่ 1 โดยโรงเรียนมีการรายงานทั้งนักเรียนที่มีผลการพัฒนาลักษณะความเป็นพลเมืองที่ดีขึ้น และนักเรียนที่ยังมีปัญหาในการสร้างเสริมลักษณะความเป็นพลเมือง ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลให้ผู้ปกครองรับทราบพฤติกรรมของนักเรียนและจะได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน

4. การประเมินลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนที่เกิดขึ้น

โรงเรียนมีการประเมินลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกับการติดตามการดำเนินงานในครั้งที่ 1 โดยโรงเรียนมีเครื่องมือประเมินลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนดังต่อไปนี้

- 4.1 การประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้
- 4.2 การประเมินผลลักษณะความเป็นพลเมืองในการบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ
- 4.3 การประเมินผลการจัดทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมความเป็นพลเมือง
- 4.4 การประเมินผลโครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสร้างเสริมความเป็นพลเมือง
- 4.5 การประเมินลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนจากการสอบถามคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง

เมื่อสิ้นภาคเรียนที่ 1 ครูทุกคนก็จะสรุปผลการประเมินและรายงานให้ผู้บริหารสถานศึกษาทราบ และผู้บริหารสถานศึกษาก็นำสรุปผลการประเมินลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนเข้าที่ประชุมคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียน

5. ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ

การประเมินผลหลังจากการทดลองใช้รูปแบบ เป็นการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน โดยประเมินจากผู้ทดลองใช้รูปแบบ จำนวน 27 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 9 คน ครูผู้รับผิดชอบการสร้าง

ความเป็นพลเมืองของนักเรียน จำนวน 9 คน และประธานคณะกรรมการเพื่อการเสริมสร้างลักษณะ
ความเป็นพลเมืองของนักเรียน จำนวน 9 คน เพื่อนำความคิดเห็นไปพัฒนารูปแบบให้มีความเหมาะสม
มากที่สุด ผลการประเมินความเหมาะสมของร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็น
พลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ รายละเอียดดังปรากฏในตาราง 17

ตาราง 17 ผลการพิจารณาความเหมาะสมของร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริม
ความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานใน
สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การดำเนินงานรูปแบบการบริหาร สถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็น พลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาชั้น พื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	การพิจารณา		ความคิดเห็นเกี่ยวกับ การดำเนินการตาม รูปแบบ
	เหมาะสม	ปรับปรุง บางส่วน	
ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)			
1. จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา	27	-	
2. แนวคิด ทฤษฎี หลักการเกี่ยวกับ คุณธรรมจริยธรรม	27	-	
3. แนวทางการสร้างความเป็นพลเมือง	27	-	
4. แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม	27	-	
5. นักเรียน	27	-	
ด้านกระบวนการ (Process)			
องค์ประกอบที่ 1 การบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง			
1. การกำหนดกลยุทธ์ในการสร้างความเป็น พลเมือง	27	-	
2. การแต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อ สร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน	27	-	
3. การกำหนดเป้าหมายในสร้างลักษณะ ความเป็นพลเมืองของนักเรียน	27	-	
4. การจัดทำข้อตกลงร่วมกันระหว่าง สถานศึกษากับคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อ สร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน	27	-	
5. การพัฒนาครูและบุคลากรทางการ ศึกษา	27	-	
6. การพัฒนาสภาพแวดล้อมและแหล่ง เรียนรู้	27	-	

ตาราง 17 (ต่อ)

การดำเนินงานรูปแบบการบริหาร สถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็น พลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาชั้น พื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	การพิจารณา		ความคิดเห็นเกี่ยวกับ การดำเนินการตาม รูปแบบ
	เหมาะสม	ปรับปรุง บางส่วน	
7. การนิเทศ ติดตามและประเมินผล	27	-	
8. การให้ข้อมูลย้อนกลับและการจัด กิจกรรมเสริมแรง	27	-	
องค์ประกอบที่ 2 การจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง			
1. การบูรณาการการเรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระ การเรียนรู้	27	-	
2. การจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการ เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ใน สาระที่ 2 เรื่องหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และ การดำเนินชีวิตในสังคม	27	-	
3. การจัดการศึกษาวิชาหน้าที่พลเมือง	27	-	
4. การส่งเสริมให้ครูสร้างนวัตกรรมด้านการ จัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมความเป็น พลเมืองของนักเรียน	27	-	
5. การจัดการเรียนการสอนโดยโครงการเพื่อ สร้างเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองของ นักเรียน	27	-	
องค์ประกอบที่ 3 การจัดกิจกรรมเสริมเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง			
1. การสร้างวัฒนธรรมในโรงเรียนและ ห้องเรียน	27	-	
2. การจัดกิจกรรมส่งเสริมความเป็น ประชาธิปไตยในสถานศึกษา	27	-	
3. การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม	27	-	
4. การจัดกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง	27	-	
5. การจัดกิจกรรมโรงเรียนสีขาวปลอดสาร เสพติดและอบายมุข	27	-	
6. การจัดกิจกรรมระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน	27	-	

ตาราง 17 (ต่อ)

การดำเนินงานรูปแบบการบริหาร สถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็น พลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาชั้น พื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	การพิจารณา		ความคิดเห็นเกี่ยวกับ การดำเนินการตาม รูปแบบ
	เหมาะสม	ปรับปรุง บางส่วน	
7. การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน	27	-	
ด้านผลผลิต (Output)			
1. มีวินัย เคารพกฎ กติกาของสังคม	27	-	
2. รับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม	27		
3. เคารพสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็น มนุษย์	27	-	
4. ปฏิบัติตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ	27	-	

จากตาราง 17 ความเหมาะสมและความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทุกด้านมีความเหมาะสม

ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบการสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียน และประธานคณะกรรมการเพื่อการเสริมสร้างลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน ได้ให้ข้อเสนอแนะและแนวทางพัฒนาหลังการทดลองใช้และพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถสรุปได้ดังตาราง 18

ตาราง 18 ประเด็นข้อเสนอแนะและแนวทางพัฒนาหลังการทดลองใช้และพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ลำดับ ที่	ประเด็นข้อเสนอแนะ	แนวทางพัฒนา
1	ด้านปัจจัยนำเข้า	ควรเพิ่มนักเรียนในปัจจัยนำเข้า เนื่องจากนักเรียนแต่ละคน แต่ละระดับ มีระดับความเป็นพลเมืองที่แตกต่างกัน ครูควรมีการศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคลว่ามีความเป็นพลเมืองอยู่ระดับใดบ้าง

ตาราง 18 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ประเด็นข้อเสนอแนะ	แนวทางพัฒนา
2	การแต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่าย เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของ นักเรียน	ควรคัดเลือกคณะกรรมการที่สามารถมาร่วม กิจกรรมกับโรงเรียนได้มากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากถ้าเรา คัดเลือกคณะกรรมการที่ไม่สามารถมาร่วมกิจกรรม ของโรงเรียนได้ ก็จะไม่สามารถช่วยในการพัฒนา ลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน
3	การประเมินลักษณะความเป็น พลเมืองของนักเรียน	ควรใช้วิธีการประเมินโดยการพบปะพูดคุยกับ ผู้ปกครองบ้างเพื่อสอบถามพฤติกรรมของนักเรียน และก็เป็นกรรายงานผลความเป็นพลเมืองของ นักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ ถ้านักเรียนมีความเป็น พลเมืองอยู่ในระดับมากก็ยกย่องชมเชยผ่าน ผู้ปกครอง ถ้านักเรียนคนใดยังมีความเป็นพลเมืองใน ระดับน้อยก็ปรึกษาผู้ปกครองเพื่อจะได้หาวิธีการ สร้างเสริมความเป็นพลเมืองต่อไป

ตาราง 18 พบว่าหลังการทดลองใช้และพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้าง
ความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานใน
สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีประเด็นข้อเสนอแนะ 3 ประการ และได้ร่วมกันกำหนดแนวทางพัฒนา
รูปแบบต่อไป

6. ประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบ

ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจหลังการใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้าง
ความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสาม
จังหวัดชายแดนภาคใต้ ของผู้บริหาร ครู และประธานคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างความเป็น
พลเมืองของนักเรียน ซึ่งปรากฏตามตาราง 19

ตาราง 19 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจหลังการทดลองใช้และพัฒนา
รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาสังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามทัศนคติของผู้บริหาร
ครูผู้สอนและคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างเป็นพลเมืองของนักเรียน

ความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้าง เสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน	$\bar{X}$	SD.	ระดับความ พึงพอใจ
1. ความพึงพอใจต่อการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการ สร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียน ให้แก่ครู คณะกรรมการ เครือข่าย ผู้ปกครอง และนักเรียน	4.51	.51	มากที่สุด
2. ความพึงพอใจต่อการสรรหาและแต่งตั้งคณะกรรมการ เครือข่ายเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน	4.40	.50	มาก
3. ความพึงพอใจต่อการกำหนดบทบาทของคณะกรรมการ เครือข่ายเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน	4.59	.50	มากที่สุด
4. ความพึงพอใจต่อการดำเนินงานของคณะกรรมการ เครือข่ายเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน	4.14	.36	มาก
5. ความพึงพอใจต่อการกำหนดเป้าหมายในสร้างลักษณะ ความเป็นพลเมืองของนักเรียน	4.85	.36	มากที่สุด
6. ความพึงพอใจต่อการจัดทำข้อตกลงร่วมกันระหว่าง โรงเรียนกับคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมความเป็น พลเมืองของนักเรียน	4.55	.51	มากที่สุด
7. ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริม ความเป็นพลเมืองของนักเรียน	4.59	.50	มากที่สุด
8. ความพึงพอใจต่อการกำหนดโครงการและกิจกรรมเพื่อ สร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียน	4.66	.48	มากที่สุด
9. ความพึงพอใจต่อการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา	4.55	.51	มากที่สุด
10. ความพึงพอใจต่อการส่งเสริมให้ครูเป็นแบบอย่างที่ดีใน การปฏิบัติงาน และการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ	4.55	.51	มากที่สุด
11. ความพึงพอใจต่อการพัฒนาสภาพแวดล้อมและแหล่ง เรียนรู้ที่เอื้อต่อการสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน	4.59	.50	มากที่สุด
12. ความพึงพอใจต่อการนิเทศติดตามการดำเนินงานเพื่อ สร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียน	4.44	.51	มาก
13. ความพึงพอใจต่อวิธีการประเมินผลลักษณะความเป็น พลเมืองของนักเรียน	4.55	.51	มากที่สุด

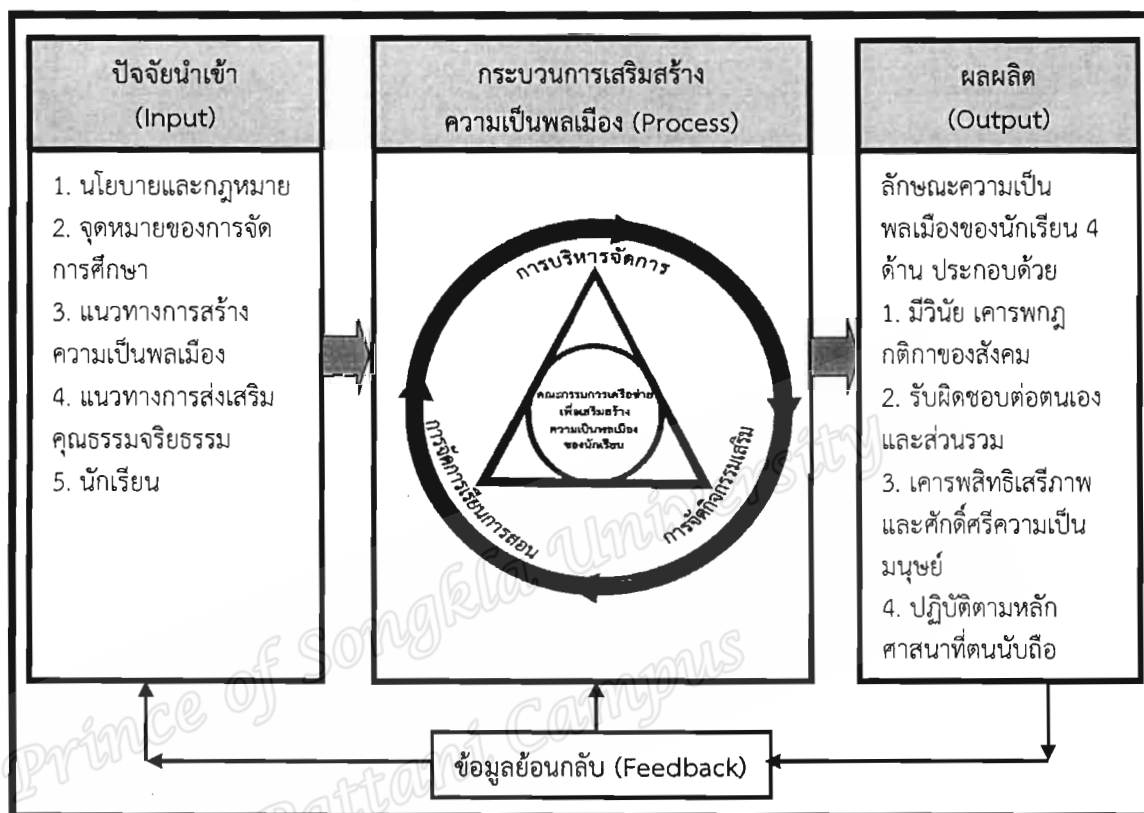
ตาราง 19 (ต่อ)

ความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียน	$\bar{X}$	SD.	ระดับความพึงพอใจ
14. ความพึงพอใจต่อการให้ข้อมูลย้อนกลับและการจัดกิจกรรมเสริมแรงให้กับนักเรียน	4.59	.50	มากที่สุด
15. ความพึงพอใจต่อลักษณะความเป็นพลเมืองที่เกิดขึ้นกับนักเรียนหลังการใช้รูปแบบ	4.25	.45	มาก
รวม	4.52	.18	มากที่สุด

จากตาราง 19 พบว่า ผู้บริหาร ครูและประธานคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างความ
เป็นพลเมืองของนักเรียนมีระดับความพึงพอใจหลังการใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริม
ความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสาม
จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การกำหนด
เป้าหมายในสร้างลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียน มีผลการประเมินความพึงพอใจในระดับมาก
ที่สุด

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการพัฒนารูปแบบร่วมกับสถานศึกษามาปรับปรุงร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาและจัดทำเป็นร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังแสดงรายละเอียดตามภาพประกอบ 6

ภาพประกอบ 6 ร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผู้วิจัยนำร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ได้จากการทดลองใช้และพัฒนาร่วมกับสถานศึกษา เตรียมเข้าสู่กระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อสรุปและยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบต่อไป

4. ผลการวิจัยระยะที่ 4 การสรุปและยืนยันรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผู้วิจัยได้นำร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และแนวทางการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ผ่านการทดลองใช้และพัฒนา ร่วมกับ

สถานศึกษาเข้าสู่อการตั้งประเด็นสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อยืนยันรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และแนวทางการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยจัดสนทนากลุ่มในวันที่ 17 เดือนสิงหาคม พ.ศ.2561 เวลา 09.00–12.00 น. ณ ห้องประชุมคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 8 คน ประกอบด้วย อาจารย์ที่ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยและมีผลงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง จำนวน 2 คน ศึกษานิเทศก์ที่รับผิดชอบงานเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง จำนวน 2 คน ผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการทดลองใช้รูปแบบ จำนวน 3 คน และผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 1 คน ดำเนินการประชุมโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ร่วมสนทนาให้ข้อเสนอแนะ วิเคราะห์ถึงความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบและแนวทางการดำเนินการตามรูปแบบ ผลการสนทนากลุ่มผู้วิจัยสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ตาราง 20 ระดับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของผู้ทรงคุณวุฒิ

รูปแบบการบริหารสถานศึกษา เพื่อสร้างเสริมความเป็น พลเมืองของนักเรียนสังกัด สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานในสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้	ระดับความเหมาะสม (ความถี่)					ระดับความเป็นไปได้ (ความถี่)				
	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ด้านที่ 1 ปัจจัยนำเข้า (Input)										
1. นโยบายและกฎหมาย	8					8				
2. จุดหมายของการจัด การศึกษา	8					8				
3. แนวทางการสร้างความเป็น พลเมือง	8					8				
4. แนวทางการส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรม	8					8				
5. นักเรียน	8					8				

ตาราง 20 (ต่อ)

รูปแบบการบริหารสถานศึกษา เพื่อสร้างเสริมความเป็น พลเมืองของนักเรียนสังกัด สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานในสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้	ระดับความเหมาะสม (ความถี่)					ระดับความเป็นไปได้ (ความถี่)				
	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ด้านกระบวนการ (Process)										
องค์ประกอบที่ 1 การบริหาร จัดการเพื่อสร้างเสริมความ เป็นพลเมือง										
1. การกำหนดกลยุทธ์ในการ สร้างความเป็นพลเมือง	8					8				
2. การแต่งตั้งคณะกรรมการ เครือข่ายเพื่อสร้างเสริมความ เป็นพลเมืองของนักเรียน นักเรียน	8					8				
3. การกำหนดเป้าหมายใน สร้างลักษณะความเป็น พลเมืองของนักเรียน	8					8				
4. การจัดทำข้อตกลงร่วมกัน ระหว่างสถานศึกษากับ คณะกรรมการเครือข่ายเพื่อ สร้างเสริมความเป็นพลเมือง ของนักเรียน	8					8				
5. การพัฒนาครูและบุคลากร ทางการศึกษา	8					8				
6. การพัฒนาสภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้	8					8				
7. การนิเทศ ติดตามและ ประเมินผล	8					8				
8. การให้ข้อมูลย้อนกลับและ การจัดกิจกรรมเสริมแรง	8					8				
องค์ประกอบที่ 2 การจัดการ เรียนการสอนเพื่อสร้างเสริม ความเป็นพลเมือง										
1. การจัดการศึกษาวิชาหน้าที่ พลเมือง	8					8				

ตาราง 20 (ต่อ)

รูปแบบการบริหาร สถานศึกษาเพื่อสร้างเสริม ความเป็นพลเมืองของนักเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานในสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้	ระดับความเหมาะสม (ความถี่)					ระดับความเป็นไปได้ (ความถี่)				
	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
2. การจัดการเรียนการสอนใน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในสาระที่ 2 เรื่องหน้าที่ พลเมือง วัฒนธรรม และการ ดำเนินชีวิตในสังคม	8					8				
3. การบูรณาการการเรียนรู้ใน ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้	8					8				
4. การส่งเสริมให้ครูสร้าง นวัตกรรมด้านการจัดการเรียน การสอนเพื่อสร้างเสริมความ เป็นพลเมืองของนักเรียน	8					8				
5. การจัดการเรียนการสอนโดย โครงการเพื่อสร้างเสริมลักษณะ ความเป็นพลเมืองของนักเรียน	8					8				
องค์ประกอบที่ 3 การจัด กิจกรรมเสริมเพื่อสร้างเสริม ความเป็นพลเมือง										
1. การสร้างวัฒนธรรมใน โรงเรียนและห้องเรียน	8					8				
2. การจัดกิจกรรมส่งเสริม ความเป็นประชาธิปไตยใน สถานศึกษา	8					8				
3. การจัดกิจกรรมส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรม	8					8				
4. การจัดกิจกรรมเศรษฐกิจ พอเพียง	8					8				
5. การจัดกิจกรรมโรงเรียน สีขาวปลอดสารเสพติดและ อบายมุข	8					8				
6. การจัดกิจกรรมระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียน	8					8				

ตาราง 20 (ต่อ)

รูปแบบการบริหาร สถานศึกษาเพื่อสร้างเสริม ความเป็นพลเมืองของนักเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานในสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้	ระดับความเหมาะสม (ความถี่)					ระดับความเป็นไปได้ (ความถี่)				
	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
7. การจัดกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน	8					8				
ด้านผลผลิต (Output)										
1. มีวินัย เคารพกฎ กติกาของ สังคม	8					8				
2. รับผิดชอบต่อตนเองและ ส่วนรวม	8					8				
3. เคารพสิทธิเสรีภาพและ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	8					8				
4. ปฏิบัติตามหลักศาสนาที่ตน นับถือ	8					8				

จากตาราง 20 พบว่าร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในภาพรวมและรายด้านมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในการปรับปรุงร่างรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ตาราง 21 ประเด็นข้อเสนอแนะและแนวทางพัฒนาในการปรับปรุงร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ลำดับ ที่	ประเด็นข้อเสนอแนะ	แนวทางพัฒนา
1	การบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริม ความเป็นพลเมือง	โรงเรียนควรกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ มีกลยุทธ์ และมีแผนการพัฒนาความเป็นพลเมืองของนักเรียนที่ชัดเจนและแยกจากแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน เพื่อความสะดวกในการนิเทศติดตาม

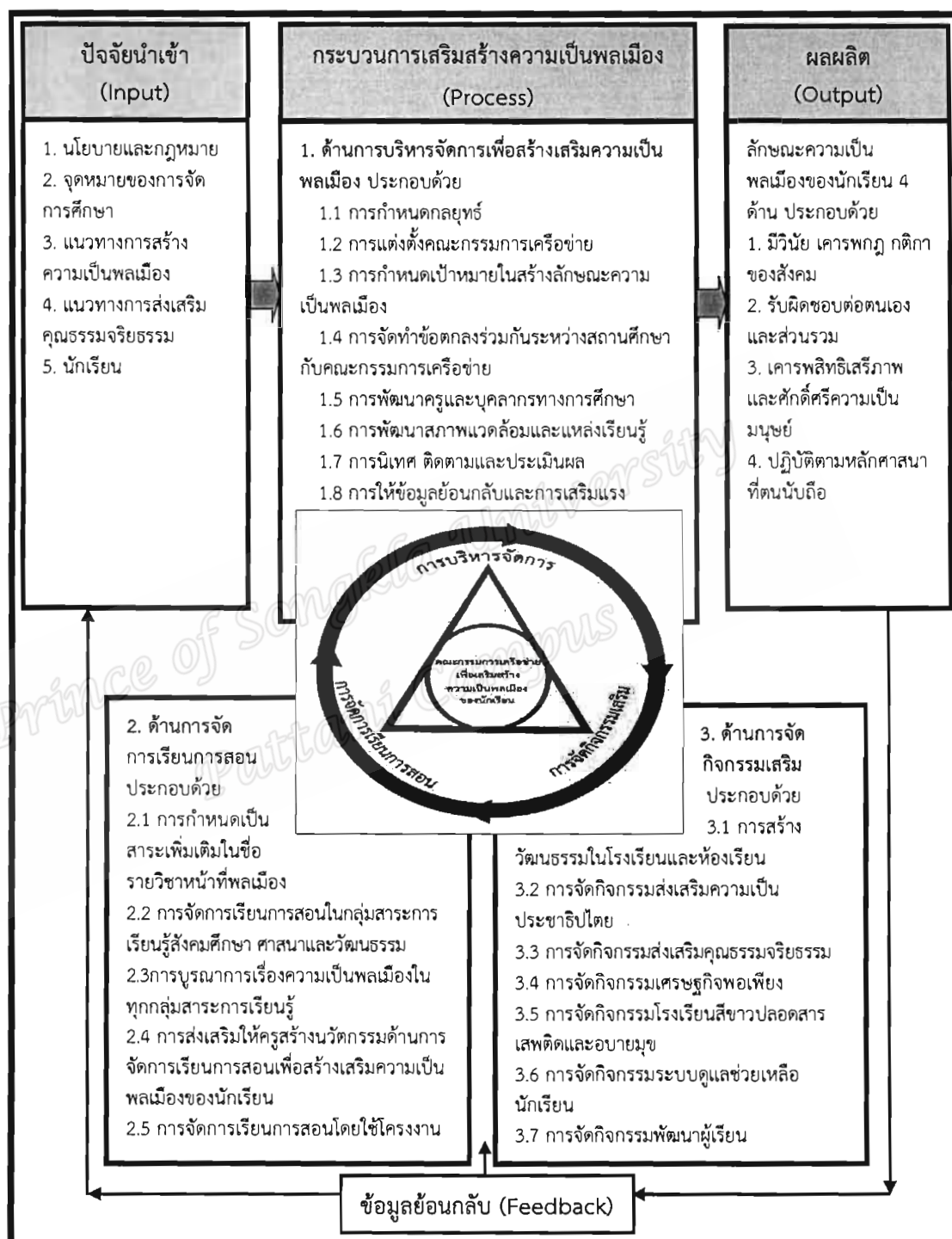
ตาราง 21 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ประเด็นข้อเสนอแนะ	แนวทางพัฒนา
2	การจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง	ครูควรสร้างนวัตกรรมทางด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนที่สามารถไปใช้ได้จริงและให้มีการเผยแพร่ผลงานไปยังโรงเรียนอื่นที่มีความสนใจ
3	การจัดกิจกรรมเสริมเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมือง	1. ผู้ที่รับผิดชอบกิจกรรมแต่ละกิจกรรมจะต้องมีแบบประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรมที่สามารถบอกถึงลักษณะความเป็นพลเมืองที่เกิดขึ้นกับนักเรียนให้ได้ 2. การจัดกิจกรรมควรจัดให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมให้มากที่สุด หรือจัดพร้อมกันทั้งโรงเรียน
4	การประเมินผลความเป็นพลเมืองของนักเรียน	1. การประเมินผลความเป็นพลเมืองของนักเรียนบางกิจกรรมประเมินผลเมื่อสิ้นปีการศึกษา โรงเรียนอาจจะปรับเปลี่ยนมาประเมินผลภาคเรียนละ 1 ครั้ง หรือเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อจะได้ทราบความก้าวหน้าและพัฒนาของความเป็นพลเมืองของนักเรียน 2. การประเมินผลความเป็นพลเมืองจะต้องมีวิธีการประเมินที่หลากหลาย เพื่อที่จะได้ทราบข้อมูลที่แท้จริง เนื่องจากความเป็นพลเมืองเป็นที่ยึดได้ยาก ดังนั้น ผู้บริหารและครู ควรหาวิธีการที่จะทำให้รู้ว่ามีพฤติกรรมความเป็นพลเมืองที่แท้จริง

ตาราง 21 พบว่า เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีประเด็นข้อเสนอแนะ 4 ประการ และได้ร่วมกันกำหนดแนวทางพัฒนารูปแบบต่อไป

ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อยืนยันรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาและจัดทำเป็นรูปแบบการ

บริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังแสดงรายละเอียดตามภาพประกอบ 7

ภาพประกอบ 7 รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้